

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 6 (627)

Minime Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 29-ąją sukaktį

SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
KOMISIJA
FONDAI

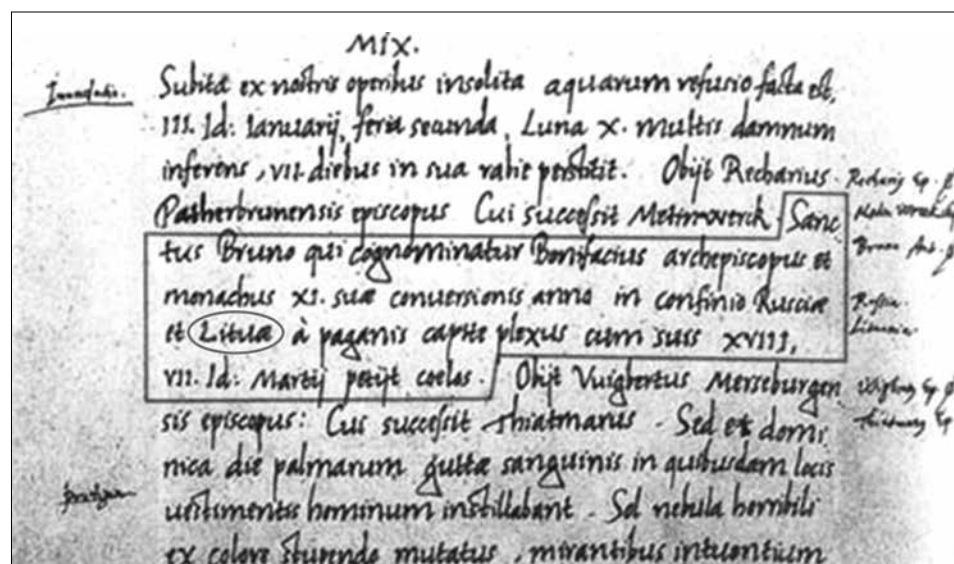

Kovo 11-osios Akto signataras, dr. Leonas Milčius prie paminklo Vydūnui

Kovo 11-osios Akto signataro dr. Leono Milčiaus sveikinimas

Sveikinu redaktorių ir visus laikraščio bendradarbius Lietuvos nepriklausomos valstybės Akto priėmimo 29-ųjų metinių proga. Geros jums sveikatos, laimės ir sėkmės tokiame prasmingame kūrybiniame darbe.

Jūsų Leonas Milčius ■

Pirmasis Lietuvos vardo rašytinis paminėjimas

Sveikiname su 1010-osiomis Lietuvos vardo paminėjimo metinėmis. Sveikiname su pirmą kartą oficialiai įteisinta atmintina diena – Lietuvos vardo diena – kovo 9-ąją.

Vytautas Navaitis ■

LIETUVOS MOKSLININKŲ SAJUNGOJE

Laikinosios grupės posėdyje – apie geoterminės energijos išteklius

Vasario 22 d. Lietuvos Respublikos Seime įvyko Laikinosios Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės penktasis posėdis, kurio pagrindinė tema buvo Lietuvos geoterminio baseino išteklių panaudojimas. Pirmasis pranešėjas – Gamtos tyrimų centro profesorius habil. dr. Saulius Šliaupa, jau daug metų paskyręs Lietuvos geoterminių išteklių tyrimams, apžvelgė šio baseino parametrus ir labai išsamiai išnagrinėjo gana prieštarai vertinamus pirmuosius jų panaudojimo bandymus. Per pastarąjį dešimtmetį sukaupta patirtis atskleidė iki šiol nežinomus mokslo faktus, padėjo suvokti, kur padarytos pirmosios klaidos ir kaip galima ateityje jų išvengti. Tiek Gamtos tyrimų centre, tiek Klaipėdos universitete atlikti tyrimai išryškino ir naujas

■ Nukelta | 2 p.

Gėlės Lietuvai – 29-ojo gimtadienio proga. Leono Milčiaus nuotr.

ŠIAME NUMERYJE

Lietuvos universitetuose: nauji mokslo centrai, naujos studijų programos

● 2, 4 p.

Kuriama atsinaujinančių energijos šaltinių sistema

● 3 p.

Atsinaujinančių energijos šaltinių pritaikymo sistemų kūrimas

● 5–6 p.

Kodėl Lietuva pateko tarp greičiausiai senstančių Europos valstybių?

● 7 p.

Kviečiame į diskusiją apie tai, kas iš tikrųjų vyksta Lietuvos kaimiškose vietovėse?

● 8 p.

Iškilių asmenybių galerijoje: Juozas Algimantas Krikštopaitis, Petras Čeliaskas

● 8–10 p.

Pirmojo lietuviško savaitraščio 170-metis

● 10 p.

Archeologo Tado Daugirdo dienoraščiuose

● 12 p.

Mielieji,

išsipildė mūsų visų – tėvynėje ir išeivijoje gyvenančiųjų – svajonė – gyventi laisvai ir nepriklausomai. Tegul susitelkimas, sąžiningumas ir prasmingi darbai lydi visus mūsų siekius. Ir nesvarbu, kokiame pasaulio kampelyje gyvename – esame viena tauta. Tas solidarumas, atėjęs iš „Lietuvių chartos“ dvasios 1949 metais, ypatingai prasmingas šiais Pasaulio lietuvių metais.

Auginkime valstybę, savo miestus ir miestelius, kasdien ir kiekvienas būkime verti laisvės, kurios simboliu tapo Kovo 11-oji!

Su Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo diena!

Nuoširdžiai –
Jūsų Seimo narys Stasys Tumėnas

Stasys Tumėnas

Laikinosios grupės posėdyje – apie geoterminės energijos išteklius

■ Atkelta iš 1 p.

šių išteklių panaudojimo kryptis. Paaikšėjo ir gydomosios požeminio vandens ypatybės, galimybė jį pritaikyti akvakultūros įrenginiuose ir daugelyje kitų sričių. Lietuva turi unikalias šių išteklių panaudojimo galimybes, kurias būtina operatyviai ir kuo efektyviau panaudoti.

Lietuvos mokslų akademijos akademikas, prof. habil. dr. Algimantas Grigelis apžvelgė naujausius tarptautinius Baltijos jūros baseino tyrimus, kuriuose pastoviai ir labai aktyviai dalyvauja ir Lietuvos mokslininkai. Apie kitus Lietuvos gelmių išteklius ir Lietuvos reljefo tyrimus papasakojo žurnalo „Geologijos akiračiai“ vyriausiasis redaktorius, Lietuvos mokslininkų sąjungos (LMS) tarybos narys prof. habil. dr. Valentinas Baltrūnas. Pasisakė LMS tarybos narys, žaliosios ekonomikos projekto vadovas VU prof. dr. Dalius Serafinas ir LMS tarybos narė prof. dr. Regina Jadvyga Kerienė, Seimo narys Kęstutis Bacvinka ir kt. Posėdžiui pirmininkavęs ir jį apibendrinęs Seimo

Penktajame Laikinosios grupės posėdyje. Iš kairės Seimo narys Kęstutis Bacvinka, prof. Vladimiras Novosadas, prof. Regina Jadvyga Kerienė, Lietuvos geologijos tarnybos direktorė Jolanta Čyžienė ir kt.

narys, Laikinosios grupės vadovas Luras Stacevičius pažymėjo, kad, siekiant skatinti parlamentarų ir mokslininkų bendradarbiavimą, grupės posėdžiuose pradėtos nagrinėti konkrečios mokslinių tyrimų temos, kurias Seimui pristato juose dalyvaujančių mokslo kolektyvų atstovai.

Kitas Laikinosios Seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupės posėdis, kuris įvyks **kovo 22 d.**, bus skirtas atsinaujinančių energijos šaltinių kūrimo ir panaudojimo tematikai. Ją apžvelgs šiuose tyrimuose aktyviai dalyvaujantys Kauno technologijos universiteto mokslininkai. **Posėdžio pradžia – 14 val.** Posėdis vyks I rūmuose, Lietuvos tarybos salėje. Pageidaujantiems dalyvauti posėdyje prašome registruotis Lietuvos mokslininkų sąjungoje (el. paštu mokslolietuva@gmail.com). ■

Viduryje – posėdžiui pirmininkavę: LMS vicepirmininkas prof. dr. Alvydas Baležentis, LMS pirmininkas prof. dr. Jonas Jasaitis ir Seimo narys Luras Stacevičius

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETE

Karjeros dienos – 2019

Gebėjimas užmegzti pažintis – ypač svarbus profesiniame gyvenime, tačiau žengti pirmuosius žingsnius karjeros siekiančiam studentui ne visada lengva. Todėl jau 17-ą kartą Vilniaus Gedimino technikos universitetas (VGTU) kviečia į didžiausią kasmetinį renginį „Karjeros dienos 2019“, kuriame laukiami ne tik VGTU, bet ir visi sostinės studentai, absolventai ar moksleiviai, kuriems svarbi jų profesinė ateitis. Renginio dalyvių laukia atviros paskaitos, per 100 kontaktų mugėje dalyvaujančių įmonių ir vizitai į organizacijas.

„Mokslu ir verslo bendradarbiavimas yra svarbiausias sėkmės veiksnys, auginant konkurencingus rinkoje profesionalus. Verslui reikia kvalifikuotų ir žinioms atvirų specialistų, naujų technologinių ir inovatyvių sprendimų, todėl universiteto turima kompetencija padeda ne tik spręsti mūsų partneriams kylančias problemas, bet ir atrasti rytdienos galimybes. VGTU organizuojamos „Karjeros dienos“ yra puiki proga studentams įžengti į darbo rinką, įmonių atstovams – rasti talentingiausius ir motyvuotus darbuotojus“, – teigia VGTU Strateginės partnerystės prorektorė Asta Radzevičienė.

Iki kovo 28 d. VGTU vyks atvirų paskaitų ciklas, kur išgirsite skatinančias veikti sėkmės istorijas, kur pranešėjai dalinsis savo įžvalgomis apie gyvenimą bei profesinę patirtį. Galėsite tiesiogiai pabendrauti su jus dominančios srities lyderiais. Šiemet sėkmės paslaptimis dalinsis didžiausių Lietuvos ir užsienio įmonių bei startuolio „Trafi“ atstovai. MO muziejaus direktorė Milda Ivanauskaitė pasidalins sėkmės istorija ir papasakos, kaip MO muziejus tapo naujaisiais meno namais. Pasiklausti apie asmeninį prekės ženklą ir jo sėkmę kvies Lietuvos marketingo asociacijos narė Guoda Sakalauskienė, moters-lyderio tikrovę ir

Karjeros dienos – 2019. VGTU nuotr.

mitus atviroje paskaitoje atskleis asociacijos „Lyderė“ ir „BIOK“ laboratorijos vadovė Romualda Stragiene ir kt.

Save pristatys per 100 lietuviško ir užsienio kapitalo įmonių, kurios galės pabendrauti su būsimais darbuotojais. Mugėje studentai galės susirasti praktikos vietas, pakalbinti įmonių atstovus, sudalyvauti „greituosiuose“ pokalbiuose. VGTU „Karjeros dienos 2019“ abipusiškai naudingos tiek studentams, tiek ir dalyvaujančioms įmonėms bei organizacijoms.

„Esame atviri naujiems darbuotojams, turintiems idėjų, ambicijų kartu augti ir mokytis vieniems iš kitų. Skatiname jaunus žmones grįžti į gimtuosius miestus, miestelius ir prisidėti prie kokybiškos kelių priežiūros. Svarbiausia, kad būsimas specialistas turėtų motyvacijos. Bendradarbiavimas su akademinė bendruomene kuria erdvę mainyti žiniomis. Tai abipusė nauda: mes dalijamės savo patirtimi, padedame studentams labiau orientuotis, ko galima tikėtis baigus studijas, o akademinis jaunimas

atneša novatoriškų idėjų. Glaudūs įmonių ryšiai su universitetais mažina atotrūkį tarp teorijos ir praktikos, sudaro sąlygas ugdyti kvalifikuotus darbuotojus ir kartu žengti į priekį“, – teigia AB „Kelių priežiūra“ direktorius Darius Aleknavičius.

Kovo 15 – balandžio 30 d. vyks vizitai į

įmones, studentai galės pažinti organizaciją iš arčiau, pamatyti kasdienę darbo aplinką, pabendrauti su įmonėje dirbančiais darbuotojais, išgirsti jų pasakojimus ir įmonių pristatymus. Tokie renginiai leidžia ne tik pasidalinti patirtimi, bet ir geriau suprasti darbdavių lūkesčius, darbo rinkos tendencijas, rasti įdomią praktikos ar perspektyvią darbo vietą.

Informaciją apie „Karjeros dienas“ galima rasti čia: <https://www.vgtu.lt/karjeros-dienos2019>.

VGTU „Karjeros dienų“ mecenatas – AB „Kelių priežiūra“, generaliniai rėmėjai: AB „Avia Solutions Group“, UAB „Bazaarvoice“, UAB „Caverion Lietuva“, UAB „CGI Lithuania“, UAB „Cognizant Technology Solutions Lithuania“, UAB „ELSYS PRO“, UAB „Girteka Logistics“, UAB „YIT Lietuva“, UAB „Mars Lietuva“, UAB „Maxima Grupė“, UAB „Neurotechnology“, AB „ORLEN Lietuva“, UAB Koncernas „SBA“, AB „SEB bankas“, UAB „Spectro Finance“, UAB „Sweco Lietuva“, UAB „Transimeksa“, UAB „Western Union Processing Lithuania“. Parengta pagal VGTU pranešimą ■

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETE

Prisistatė Švietimo akademija

Po universitetų sujungimo įkurta Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Švietimo akademija tapo didžiausiu pedagogų rengimo centru Lietuvoje. Kovo 7 d. akademija pakvietė besidominčius į prisistatymo renginį – ekspertų forumą „Ateities švietimas 360°“, kuriame UNESCO, JAV

ir VDU mokslininkai aptarė pagrindines švietimo dilemas XXI amžiuje, Lietuvoje ruošiamą pedagogų rengimo koncepciją ir kitus klausimus. Tarp forumo svečių buvo UNESCO švietimo ekspertas Renato Operti

■ Nukelta į 4 p.

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Laimės metai

Prof. dr. Jonas Jasaitis

Daugelis žmonių, ypač perkopusių į antrąją amžiaus pusę, bent kartą savęs klausė, kada jie buvo laimingiausi. Baisu sutikti žmogų, kuris negali įvardinti tokio savo gyvenimo tarpsnio. Ar tikrai, žmogau, gyvenai ir dabar gyveni, ar tik, kaip sakoma, egzistuoji? Ir čia tikrai ne apie tai, kad pats esi savo „laimės kalvis“. Ne apie tuos, kurie skundžiasi gimę ne toje šalyje, ne toje bendruomenėje, net ne toje šeimoje. Net ne apie tuos, kurie sako, kad jautėsi laimingi, kai buvo jauni ir sveiki. Čia apie tą gyvenimo tarpsnį, kurį laikome labiausiai įdomų ir reikšmingą. Pastebėsite, kad tai metai, kai buvome kupini vilčių, pasitikėjimo savimi ir tais, kurie yra šalia.

Mano kartai, kuri gerai prisimena Kovo 11-osios laikmetį prieš 29 metus, gyvenimas kreivų veidrodžių karalystėje jau buvo tiek įkyrėjęs, kad net represinis režimas su savo visais užkeikimais nebeatrodė toks visagalis, kokiu norėjo atrodyti. Nuolatinis viešojo gyvenimo absurdas, tie niekada neegzistavusio „komunistų ir nepartinių bloko“ balsavimai, kai vienas iš anksto iširtas ir parinktas kandidatas į vieną vietą, tie „99,7 proc.“ balsavusių, tos po vadinamųjų rinkimų surašytos ir bet kur kartojamos liaupsės apie „partijos ir liaudies vienybę“ – visa tai jau buvo pasiekę tokį lygį, kad jomis nebetikėjo net patys aukščiausi funkcionieriai. Tie didžiuliai Leonido Brežnevo, papuošto 4 „didvyrio“ žvaigždėmis, portretai, tie iš anksto laikraščiuose išspausdinti „rinkimų šūkiei“, iš kurių reikėjo išsirinkti, ką užrašyti ant per „spalines“ ar „gegužines“ privalomai nešamų plakatų, jau seniai darė priešingą poveikį, negu siekė režimo strategai, bet tas tikrasis poveikis, atrodo, jau niekam neberūpėjo. Režimas buvo taip įtikėjęs savo visagalybe, kad net nesvarstė „partinės propagandos ir agitacijos“ turinio permainų būtinybės.

Artėjant kokioms nors eilinėms „šventėms“, į tuometinę Konservatoriją (dabar – Muzikos ir teatro akademija) ar bet kurią kitą darbovietę atpėdindavo koks nors etatinis pliuropus ir monotoniškai skaitydavo jam pakištą tekstą. Privaloma tokių renginių lankymo tvarka užtikrindavo būtiną klausytojų skaičių, o vienas kitas iš paskutiniųjų eilių išsprukęs žmogelis bendro vaizdo nesugadindavo. Juo labiau kad ir tas bėglys gerai žinojo, kad bus pastebėtas, o reikiamu momentu (pavyzdžiui, svarstant galimą paaukštintimą ar skiriant butą) jam apie tokius nusižengimus tikrai bus priminta. Likusieji salėje pagal vietinio partinio sekretoriaus ar jo įgalioto asmens komandą dar turėjo ir paploti. Laikraščiuose panašiomis progomis būdavo parašyta: „Ilgai, audringi plojimai...“, nors nebuvo jie nei tokie ilgi, nei juo labiau audringi. Bet atrodė, kad visi su tokia veidmainystės liūno atmosfera yra seniai susitakę.

Nors pirmasis viešas mitingas prie Adomo Mickevičiaus paminklo ir buvo apipiltas įprastinėmis frazėmis apie „buržuazinių nacionalistų“ ir „tarptautinio imperikalizmo“ provokacijas, jomis jau nebetikėjo net užsakytų straipsniukų autoriai. Nebeišgąsdino ir po to sekusios represijos, mitinge dalyvavusių svarstymai „darbo kolektyvuose“ ir pan. Bet tikrąjį postūmį visuomenės elgsenos pokyčiams padarė 1988-ųjų masiniai susibūrimai, jokios valdžios nesankcionuoti protestai, net karinių dalinių panaudojimas. Prievarta tik dar labiau sustiprino sąmonės laisvės troškimą, o pamažu ir viltį, kad amžinai šis absurdas režimas nebeviešpataus, kad įžūlaus melo galia jau dabar nebėra tokia didelė, kaip tikėjosi nuo žmonių lūkesčių per dešimtmečius nutolusios jo struktūros.

Virš keliasdešimt tūkstančių susirinkusių į mitingą Vingio parke galvų, labai žemai skrisdamas ir šlykščiai blerbdamas, skleisdamas prastai sudegusio kuro tvaiką, pakibo karinis sraigtasparnis. Pro atidarytas jo duris buvo gerai matyti ginkluoti kareiviai. Sraigtasparnyje per prastai veikiančią mikrofoną kažkas rusiškai rėkavo, bet nekviesto agitatoriaus žodžiai susiliedavo su variklio blerbimu. Žinoma, ir išgirsti, ką kalba tribūnoje stovintys oratoriai, taip pat buvo daug sunkiau.

Negrabiai sudurstytos provokacijos rengėjai, matyt, tikėjosi, kad žmonės, išsigandę kareivių, ims bėgti, kad prasidės panika. Juk apie žudynes Tbilisyje ir Baku daugelis buvo girdėję. Tačiau niekas nepuolė bėgti. Vienijo įsitikinimas, kad pasislėpti, jeigu pasipiltų šūviai, vis tiek nėra kur, visų neišsaudysi, o likusių reakcija bus nenuspėjama. Žmonėms ant galvų pabėręs pluoštus rausvų lapelių ir palydėtas šūksniais „Neišukšlink!“, sraigtasparnis, dar kiek pasisukinėjęs, nublerbė ten, iš kur buvo atsiųstas. Mitingas tęsėsi taip, kaip ir buvo sumanyta. Net jam pasibaigus, žmonės neskubėjo skirstytis. Namų ėjo draugiškais grupelėmis, jausdami vienas kito petį, matydami vienas kito šypsenas. Taip, jie grįžo šypsodamiesi, nors seniai buvo nuo to atpratę, bet valandai kitai pasijutę laisvi dvasioje. Iš Vingio parko suartinai leidosi tūkstančiai besišypsančių žmonių. To Lietuvoje nebuvo jau pusę amžiaus.

Tai, kas įvyko Kovo 11-ąją, nebuvo atsitiktinumas ar kažkoks masinis trumpalaikis pakilimas. Tai nebuvo „euforija“, kaip iki šiol mėgsta šiuo anksčiau negirdetu svetimžodžiu švaistyti keisto plauko, bet moderniais save tituluojantys rašeivos. Kovo 11-osios neįmanoma sumenkinti jokiais neva moksliniais svetimžodžiais. Tai buvo pati natūraliausia laisvų žmonių, laisvos Lietuvos tautos būseną. Ir po to sekusiuose sudėtinguose net ir tragiškuose įvykiuose niekas jų neskirstė pagal tautybę, amžių, apsigėrimą ar bet kokį kitą požymį. Vienas kito nepažinoję žmonės jau po kelių minučių kalbėdavosi taip, lyg būtų dešimtmečiais bendravę. Štai tokia nuotaika lydėjo net tada, kai laidojome Medininkų žudynių ar Sausio 13-osios aukas, kai ilgas valandas stovėjome šaltyje, eilėse prie Sporto rūmų, norėdami atsisveikinti su kritusiais, visų atmintyje tapusiais didvyriais.

Todėl jau daug metų, klausiamas, kuris gyvenimo laikotarpis buvo laimingiausias ir prasmingiausias, su tikru pasididžiavimu galiu atsakyti, kad dėkoju likimui už galimybę pamatyti Valstybės atgimimą ir, nors labai minimaliai, prie šių procesų prisidėti. Nėra nė mažiausios pretenzijos būti paminėtam tarp šios kovos dalyvių ar tikėtis kokio nors apdovanojimo. Paprasčiausiai gera žinoti, kad tūkstančiai mūsų tada buvome kartu, juo labiau kad mūsų ten tikrai reikėjo. Apie tai liudijo ir vieno kareivos, šturmuosio Televizijos ir Radijo pastatus, užfiksuota replika, svarstant, ar verta veržtis prie Seimo: „Slyškom mnogo miasa (per daug mėsos)...“ Mes jiems buvome ne tik „mėsa“, bet ir didžiulė atsakomybė. Ypač tiems, kurie duoda komandas. Mūsų dainos, mūsų Mišios, tūkstančių giedama „Marija, Marija...“ buvo atsakas, sulaukantis nuo dar didesnių nusikaltimų.

Tai buvo laikmetis, kai vyko esminiai sąmonės lūžiai, kai atsivėrė akys, kai režimo absurdas pasirodė visu ryškumu. Žinoma, buvo ir tokių, kurie nuo pat pradžios suvokė tikrąją režimo prigimtį. Bet dauguma buvo vienaip ar kitaip paveikta kasdien kartojamos demagogijos, o kai kurios propagandinės klišės buvo ir giliai įsirežusios. Kiek iš mūsų iki tol žinojome apie prieškarinio Lietuvos aviatorių pasiekimus, Antano Gustaičio AMBO orlaivius, nepakartojamą Lietuvos lakūnų kelionę į Europos valstybių sostines ir jų iškilmingą sutikimą to meto oro uostuose, apie pirmojo laivyno kūrimą, Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų stažuotes ir jų parašytus vadovėlius, mokslines ekspedicijas, kuriose aktyviai dalyvavo ir studentai? Juk mums diena iš dienos kartojo, kad „buržuazinė Lietuva buvo atsilikusi agrarinė valstybė“. Tik kartais šmėstelėdavo tyli abejonė, nuo ko ji buvo atsilikusi ir kodėl gaminti vėnis yra pažanga, o gaminti sviestą – atsilikimas.

Praregėjimas neįvyko per vieną dieną. Net 1989 m. pavasarį, kai nemažas mūsų būrys (berods per 160) susirinkome atkurti Vytauto Didžiojo universitetą, kai pirmą kartą drąsiai vaikščiodami „politinio švietimo namų“ koridoriais jau tarsitomis akimis žvelgėme į juose iškabintus propagandinių renginių planus ir agitacinius plakatus. Bet net ir tada ne iš karto patikėjome, kad nuo šių skelbimų lentų į mus žvelgia sprčiai tolstanti slogi praetis.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Pasirašyta universitetų bendradarbiavimo sutartis dėl sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos įgyvendinimo. Kovo 1 d. Klaipėdoje Seimo Sveikatos tyrimų komisijos pirmininkas Dainius Kepenis dalyvavo susitikime su Klaipėdos universiteto rektoriumi ir universiteto bendruomene, taip pat iškilmingame universitetų bendradarbiavimo sutarties „Dėl sveikatos tausojimo ir stiprinimo politikos įgyvendinimo“ pasirašyme.

Šalies universitetai, vadovaudamiesi Tarptautinės universitetų ir kolegijų bendradarbiavimo sveikatos skatinimo srityje chartijos (Okanagana, 2015) principais, susitarė aktyviai dalyvauti įgyvendinant sveikatos tausojimo ir stiprinimo politiką, remdamiesi moksliniais tyrimais ir studijomis teikti siūlymus, rekomendacijas valstybės ir kitoms suinteresuotoms institucijoms dėl Lietuvos socialinės, ekonominės gerovės ir sveikatos plėtros. Sutartimi išpareigojama ne tik kurti šalies universitetuose sveikatai ir jos stiprinimui palankią aplinką, bet ir peržiūrėti bei atnaujinti universitetų turimas, kurti naujas, į piliečių sveikatos tausojimą ir stiprinimą orientuotas paslaugas, integruoti sveikatos, gerovės ir visuomenės darnaus vystymosi aspektus į įvairius studijų dalykus ir programas, sudaryti galimybes studentams sistemingai tobulinti kompetencijas įvairiomis formomis.

Minėta sutartimi siekiama įtvirtinti sveikatos tausojimo ir stiprinimo tikslus visų universitetų strategijose, jose akcentuojant darnaus sveikatos ir gerovės vystymosi tikslus bei užtikrinti veiksmingą universitetų bendradarbiavimą, ugdant ateities piliečius, gebančius inicijuoti sveikatos gerinimo pokyčius ir už universitetų ribų.

Paroda „Auginu Lietuvai!“ Kovo 12 d. Seimo II rūmų 3 a. galerijoje Seimo narys, parodos iniciatorius Andriejus Stančikas pristatė nuotraukų parodą „Auginu Lietuvai!“ Lietuvos Respublikos žemės ūkio rūmai kartu su Lietuvos savivaldybių asociacija inicijavo projektą „Auginu Lietuvai!“, skirtą Lietuvos šimtmečiui paminėti. Šio projekto tikslas – skatinti vaikų ir jaunimo domėjimąsi žemės ūkiu, verslo ir karjeros galimybėmis bei įvairiomis ūkininkavimo alternatyvomis, skatinti užimtumą ir stiprinti motyvaciją.

Projekte dalyvavo ir fotografijas konkursui „Auginu Lietuvai!“ atsiuntę 93 miestų ir rajonų ikimokyklinio ugdymo įstaigos ir globos namai. Projekto nugalėtojai buvo atrinkti, organizuojant nuotraukų konkursą „Auginu Lietuvai!“ Žemės ūkio rūmų „Facebook“ paskyroje. 54 įstaigoms, kurių nuotraukos balsavimo metu surinko daugiausiai simpatijų, buvo padovanoti ir sumontuoti šiltnamiai. Paroda „Auginu Lietuvai!“ eksponuojama kovo 5–17 d.

Paroda „Vytis – Lietuvos ir lietuvių“. Kovo 11 d. Vitražo galerijoje (Seimo I rūmuose) Prezidentas Valdas Adamkus ir Seimo narys Emanuelis Zingeris atidarė unikalią parodą apie Jungtinėse Amerikos Valstijose per pastaruosius keturis dešimtmečius kurtus tautinius simbolius, puoselėtą istorinę atmintį. Parodoje galima susipažinti su išeivijoje gimusiais vyčiais, geležiniais vilkais, Amerikos lietuvių bendruomenėje platintais plakatais, patriotinių organizacijų simbolika. Ši Lietuvos valstybingumą menanti simbolika jau 1988 m. pasiekė laisvėjantį kraštą, buvo naudojama daugiataukstantiniuose mitinguose, tapo mūsų kasdienybės dalimi. Tarp jų yra ir simbolių, labai prigijusių šiandieninėje Lietuvoje: jie naudojami „Lietuvos geležinkelių“, milijoniniu tiražu platinami Lietuvos pašto, mielai naudojami ir garsių lenktynininkų, ir eilinių vairuotojų. Ekspoziciją pristatė išeivijos simbolių kūrėjas ir organizatorius, Bostono kompanijos „Baltic Associates“ vadovas Gintaras Karosas.

G. Karosas ir jo bendraminčiai dar prieš 40 metų Amerikos lietuvių jaunimo sąjungos informaciniame biure, vėliau – per kompaniją „Baltic Enterprises“ ir „Baltic Associates“ informaciją, leidinius, vaizdinę produkciją bandė pasiekti jau nutautėjusius išeivius, gražinti jiems lietuvišką dvasią ir kartu papasakoti apie Lietuvą, jos vargus okupacijoje. Daug simbolikos ir literatūros anglų kalba buvo skirta Amerikos politikams. Specialiai šiai parodai nuotraukas atsiuntė prezidentų Ronaldo Reigano ir Džordžo Bušo bibliotekos-muziejai Kalifornijoje ir Teksase. JAV lietuvių jaunimo plakatai išgarsėjo visoje Amerikoje, kai Jungtinių Amerikos Valstijų vadovai viešai demonstravo lietuviškus simbolius, po ko Baltijos kraštų likimu ėmė intensyviai domėtis ir didžioji Vakarų spauda.

STUDIJŲ NAUJOVĖS LIETUVOS UNIVERSITETUOSE

Laisvė rinktis – šiuolaikinio universiteto pareiga abiturientams

Pokalbis su VDU rektoriumi prof. Juozu Augučiu

VDU rektorius prof. Juozas Augutis.
Remigijaus Ščerbauskio nuotr.

Bioekonomikos ir agroverslų plėtra bei auganti biomasės paklausa – ženklai, kad žemės ūkio krypties universitetinių išsilavinimą įgijusių specialistų poreikis Lietuvos darbo rinkoje ateityje tik augs. Darbdaviai jau muša pavojaus varpą, kad jiems gyvybiškai stinga kvalifikuotų agroverslo profesionalų. Nuo šių metų pradžios šalies agroverslui specialistus rengęs specializuotas Aleksandro Stulginskio universitetas (ASU) tapo Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) dalimi – Žemės ūkio akademija (ŽŪA), kuri ne tik tęsia savo pagrindinę misiją – kurti bei skleisti žinias ir rengti specialistus šalies agroverslo sektoriui, bet ir kyla į aukštesnį kokybinį lygmenį.

Šiandienos ir ateities universitetinis išsilavinimas – jau ne vien profesinės žinios. Darbo rinkoje patrauklus toks absolventas, kuris geba naudotis informacija, skaitmeniniais duomenimis, juos pritaikyti, priimti sprendimus, dirbti komandoje, bendrauti keliomis užsienio kalbomis. Nuo šiol VDU ŽŪA savo studentams gali pasiūlyti kur kas daugiau nei iki šiol – daugiau pasirinkimo laisvės ir galimybių, daugiau kompetencijų, kartu daugiau ir karjeros perspektyvų. Išvargomiesi apie tai, kokios skubiai įgyvendintos priemonės jau šiemet galėtų padidinti žemės ūkio mokslus studijuojančiųjų skaičių ir kuo VDU taikoma visapusiško išsilavinimo idėja, kai studentas renkasi dalykus, yra naudinga ir pačiam jaunam žmogui, ir valstybei, dalijasi rektorius prof. Juozas Augutis.

Ribos tarp profesijų nyksta vis sparčiau

Žinia apie ASU ir VDU susijungimą bent dalies agroverslo visuomenės buvo sutikta skeptiškai. Esą kas gali būti bendro tarp universitete taikomo *artes liberales* studijų modelio, kai studentas pats formuoja savo studijų kelią ir šalia pagrindinės specialybės įgyja įvairių sričių žinių, ir „žemiškų“ agronomo, miškininko ar žemėtvarkininko profesijų? Tačiau VDU rektorius prof. J. Augutis neabejoja, kad siauros vienos srities žinios ketvirtosios pramonės revoliucijos kontekste – atgyvenęs dalykas. Ir pažangus pasaulis tą jau įrodė. „Pastaruoju metu tarp profesijų vis sparčiau nyksta aiškios ribos ir tai sunkina dabartinių abiturientų apsisprendimą renkantis gyvenimo kelią“, – abiturientų abejonių renkantis būsimą profesiją priežastis komentuoja pašnekovas.

J. Augučio teigimu, šiandienos situacijoje universitetams yra du keliai organizuojant studijas: teikti siauros srities išsilavinimą, ką iš tiesų daro profesinės mokyklos, arba rink-

tis klasikinio universiteto idėją, kur studentai turi galimybę tobulėti ne tik kaip specialistai, bet ir plėsti savo kompetenciją su profesija susijusiose srityse. „Kas ginčysis, kad agronomui nereikia ekonomikos ar vadybos žinių?“ – retoriškai klausia pašnekovas.

Harvardo universiteto principai Lietuvos biurokratams neįkandami

Kitas kelias, kuriuo šiandien eina dauguma pažangių pasaulio valstybių universitetų, – plataus išsilavinimo studijų modelis. Šis modelis nereikalauja iš stojančiojo čia ir dabar apsispręsti, kokią programą rinktis ir į kokią profesiją nusitaikyti. Juk aštuoniolikmečiai dažnai dar ir negali to tiksliai identifikuoti. „Be abejo, yra vaikų, kurie nuo ankstyvos vaikystės domisi kuo nors labai konkrečiu ir žino, kad savo ateitį nori susieti būtent su ta sritimi. Bet didžioji dauguma baigiančiųjų mokyklas tebėra ieškojimų etape. Arba yra tokie gabūs, kūrybiški, kad nori išbandyti įvairius dalykus ir viskam turi gabumų.“

Štai kodėl visi pirmakursiai *artes liberales* modelio universitetuose šalia specialybės dalykų studijuoja ir bendruosius universitetinius dalykus – ekonomiką, filosofiją, logiką, užsienio kalbas, įvadu į įvairias sritis. Ir taip renkasi, į ką norėtų gilintis. Neatsitiktinai ši modelį taiko ir vienas geriausių pasaulyje Harvardo universitetas, kurio studijų modelis buvo pritaikytas bendromis Lietuvos ir išeivijos mokslo švietimo pastangomis atkurto Vytauto Didžiojo universitete“, – pasakoja J. Augutis, apgailestaudamas, kad kuo toliau, tuo labiau biurokratija gniaužia laisvųjų studijų idėją ir reikalauja iš studento iškart pasirinkti konkrečią programą. „Matyt, kažkam tai patogu, nes programas kas ketverius metus būtina iš naujo akredituoti. O akreditacijoje dalyvauja ne tik vietos, bet ir užsienio ekspertai. Vadinasi, skiriama pinigų kelionėms, viešbučiams. Ir šis perteklinis malūnas toliau sukasi. Kai klausiu, kodėl neleidžiama studentui įstoti iš karto į programų grupę, o vėliau pasirinkti specializaciją, atsakoma, kad vertinimo blankuose nėra tokios eilutės, kad studentas priklausytų kelioms programoms. Užuo programuoju davus užduotį sukurti tokią eilutę, šimtai vaikų, besibaiminančių padaryti klaidą, verčiami iškart pasirinkti konkrečią studijų programą. O jaunam žmogui supratus, kad pasirinkimas nėra prie širdies, pereiti į kitą programą vėlgi kažkodėl be galo sudėtinga“, – stebisi pašnekovas. Jis atkreipia dėmesį, kad pastaraisiais metais vis daugiau Azijos universitetų keičia savo studijų modelius ir pereina prie *artes liberales*, t. y. visapusiško išsilavinimo idėjos. Jie suprato, kad ateities kartoms reikia kuo įvairesnių įgūdžių siekiant įsitvirtinti nuolat besikeičiančioje darbo rinkoje.

VDU imasi iniciatyvos stiprinti žinias: nemokami kursai regionų abiturientams

Kalbėdamas apie šiuolaikinio agrosektoriaus specialistui būtinas kompetencijas, J. Augutis pastebi, kad tai labai plataus išsilavinimo reikalaujantis sektorius. Todėl šiandien nepakanka į jį atsinešti tik agronomo, miškininko ar hidrotechniko žinių. Reikia atnešti ir technologinių, užsienio kalbų žinių, verslumo įgūdžius. Jau šiais metais VDU Žemės ūkio akademijos studentams

bus sudarytos sąlygos rinktis ir gretutines studijų programas bei įgyti teisės, verslo, informacinių technologijų srities žinių, išmokti daugiau užsienio kalbų.

J. Augutis neabejoja, kad stojančiųjų skaičiaus į žemės ūkio srities programas mažėjimo priežastis – ne tik demografinė šalies situacija, bet ir švietimo sistemos išauginta atskirtis tarp miesto ir kaimo vaikų. „Dabartinės Vyriausybės programa buvo teikianti vilčių, nes joje aukštojo mokslo prieinamumas iškeltas į pirmąją vietą. Deja, užuo mažinus atskirtį ir suteikus valstybės finansavimą bakalauro studijoms, nueita priešinga kryptimi – pakelta patekimo į universitetus kartelė, nedarant jokių žingsnių, kad kuo daugiau moksleivių šią kartelę sugebėtų peršokti. Vien mechanškai ją pakėlus, sulaukėme didžiulės bėdos – Lietuvoje pradėjo nykti kai kurių kryptų aukštosios studijos. Ir viena tokių kryptų – žemės ūkio. Joje pernai liko daugybė laisvų valstybės finansuojamų krepšelių, taip programuojant „duobę“ agrosektoriaus darbo rinkoje“, – neabejoja pašnekovas.

Todėl universitetas pats imasi iniciatyvos stiprinti regionų abiturientų žinias. Jau nuo balandžio mėnesio VDU Žemės ūkio akademijoje bus rengiami nemokami biologijos, fizikos ir matematikos dalykų kursai, padėsiantys pasirėngti valstybiniam brandos egzaminams. Galvojama apie motyvuotus regionų moksleivius, kuriems įveikti visų reikalavimų slenksčių ir surinkti konkursinio balo vis dėlto nepavyks. Todėl pradėjome

derybas su valstybinėmis institucijomis, kad jiems brandos egzaminus būtų leista papildomai laikyti arba perlaikyti, norint pagerinti balą rugpjūčio pabaigoje. Planuojame šį jaunimą vasaros pabaigoje pakviesti į papildomus kursus universitete ir padėti užpildyti žinių spragas.

Su Švietimo, mokslo ir sporto ministerija diskutuojama, kad abiturientai, kurie nesiekia nustatyto žinių lygio, bet turi norą studijuoti, būtų priimti į VDU Žemės ūkio akademiją ir toliau studijuotų dviem kryptimis – kartotą mokyklinę programą ir mokytus universitetinių dalykų. O po pirmojo kurso perlaikę brandos egzaminus, toliau tęstų studijas valstybės finansuojamoje vietoje. Universitetas šiuo atveju sutinka priimti papildomą krūvį, tad tereikia, kad valdžia šių pirmakursių finansavimo krepšelius vieneriems mokslui metams rezervuotų.

„Bakalauro studijos dabartinėje Lietuvos situacijoje turėtų būti nemokamos. Kitu atveju jauni žmonės išvažiuos ten, kur jos nemokamos“, – prognozuoja pašnekovas. Jo nuomone, Lietuvos agroverslas ateityje gali susidurti su dideliais iššūkiais, jei nesant studentų išnyks žemės ūkio sektoriaus plėtrai būtinos studijų programos ir neliks jose dirbančių mokslininkų. „Universitetai turi didelę, neretai skaudžią patirtį, todėl mūsų idėjos ir prognozės neturėtų kelti abejonių“, – apibendrina VDU rektorius prof. J. Augutis. *Parengė Laura Žemaitienė*

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETE

Prisistatė Švietimo akademija

Švietimo akademijos Edukologijos tyrimų instituto vadovė doc. dr. Lina Kaminskienė.
VDU archyvo nuotr.

■ Atkelta iš 2 p.

ir Indianos universiteto (JAV) profesorius Terrence Mason, VDU Švietimo akademijos Edukologijos tyrimų instituto vadovė doc. dr. Lina Kaminskienė, prof. dr. Vilma Žydzūnaitė ir kiti.

Didžiulę patirtį sukaupe ekspertai renginyje skaitė pranešimus apie švietimo pažangą ir mokytojų rengimą. Pasak VDU rektoriaus prof. Juozo Augučio, Švietimo

akademija ypatingą dėmesį skiria tam, kad studijos turėtų tvirtą mokslinį pagrindą. Todėl akcentuojama mokslinė veikla ir tarptautiškumas. Ugdymo krypties programos šiame universitete atnaujintos, sutelkus Lietuvos, Suomijos, Estijos, Škotijos ir kitų šalių ekspertus. Prie 100 šalies mokslininkų, šiuo metu dirbančių Švietimo akademijoje, netrukus prisijungs ir kolegės iš užsienio universitetų – planuojamas tarptautinis konkursas.

„Neįsivaizduojame kokybiškų studijų be mokslinių tyrimų, tad su partneriais planuojame glaudžiai bendradarbiauti tiek studijų, tiek mokslo srityse. Mokslinė veikla taps tvirtu pagrindu pedagogikos studijoms bei profesiniam mokytojų tobulėjimui“, – teigia Edukologijos tyrimų instituto vadovė doc. dr. Lina Kaminskienė. Platus VDU tarptautinių partnerių tinklas leidžia būsiamiems pedagogams metams vyksti studijuoti į pažangiausias švietimo srityje šalis: Suomiją, Šveicariją, Airiją ir kitur.

VDU Švietimo akademijoje veikia trys institutai: Edukologijos tyrimų, Mokytojų rengimo ir Profesinio tobulėjimo. Visuose akademijos centruose šiuo metu vykdomi infrastruktūros modernizavimo darbai. Pedagogų rengimo centre atnaujinamos auditorijos, erdvės grupiniam ir savarankiškam darbui. Šiuolaikinių didaktikų centre bus įsteigtos trys laboratorijos: STEAM, Virtuali didaktinė laboratorija ir Įtraukiojo ugdymo laboratorija.

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

Paroda atskleidžia, kas iš tikrųjų kūrė toki populiarų krašte modernų „Vytį“, ant marškinėlių, suvenyrų spausdinamą Geležinį vilką, iš kur atkeliavo lipdukai „Žalgiris“ ar Persitvarkymo Sąjūdį remiantys plakatai. Vėliau paroda bus rodoma keliuose šalies muziejuose, o paskui pasieks savivaldybių bibliotekas, kultūros centrus, bus parodyta ir išseivijos centruose, dar kartą primenant tą didelę dvasinę paramą, kurią Vakaruose gyvenantys lietuviai teikė kraštui sovietų okupacijos metais, taip pat Sąjūdžio tautos bučinimo laikotarpiu.

Parodą padėjo rengti Vyčio paramos fondas, neseniai kartu su G. Karosu Floridoje pristatęs parodą apie Jungtinėse Amerikos Valstijose gyvenusius 130 Vyties Kryžiaus kavalierių. Paroda Seime bus eksponuojama iki kovo 31 d. Lankytojai ją apžiūrėti gali kiekvieną penktadienį atvirų durų valandų metu nuo 11 iki 15 val.

Seimo VI sesijos darbai. Pavasario sesijos darbų programos projekte numatytos tęstinės kryptys: darni, atsakinga ir sveika visuomenė; švietimo, kultūros ir mokslo kokybės bei efektyvumo didinimas; viešojo sektoriaus efektyvumo ir skaidrumo didi-

nimas; darni ir konkurencinga ekonomikos plėtra bei saugi valstybė.

Siūloma įtvirtinti 11 programos prioritetų. Ypatingas dėmesys bus skiriamas korupcijos prevencijai, socialinės atskirties mažinimui, vaiko teisių apsaugos įgyvendinimo sistemos tobulinimui. Tarp prioritetinių darbų – Lietuvos piliečių teisių ir verslo interesų užtikrinimas, rengiantis Jungtinės Karalystės išstojimui iš Europos Sąjungos; viešojo sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčio finansavimo iki 2025 metų strategijos tvirtinimas; sveikatos priežiūros įstaigų veiklos efektyvumo ir skaidrumo didinimas; studijų finansavimo modelio tobulinimas. Sesijos darbų programos projekte taip pat numatoma atnaujinti Valstybės strateginio valdymo principus, pertvarkyti biudžeto formavimo sistemą, valstybės įmonių valdymą ir priežiūrą, konsoliduoti ir optimizuoti biudžetinių įstaigų funkcijas.

Ypač svarbus pavasario sesijos prioritetas – Seimo jau priimtų reformų įgyvendinimo kontrolė. Pasak V. Pranckiečio, teikiamų statymų projektų mažiau nei praėjusioje sesijoje. Beveik 200 jų perkeliama iš ankstesnės sesijos, Vyriausybė teikia 128 projektus. Sesijos metu Seimui teks skubiai

apsispręsti dėl teisės aktų, susijusių su Jungtinės Karalystės pasitraukimu iš Europos Sąjungos.

Sesijos metu numatoma surengti diskusijas strateginėmis temomis: „NATO svarba Lietuvos valstybingumui 15 metų narystės kontekste“, „Lietuvos pasiekimų Europos Sąjungoje 15 metų apžvalga“, „Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos 25 metų

draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutarties reikšmė“, „Teisėkūros proceso tobulinimas“. Pavasario sesijos metu numatoma surengti 56 posėdžius. Sesijos darbų programos projekte siūlomi svarstyti 545 teisės aktai, kuriuos teikia Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, Vyriausybė, Seimo komitetai, frakcijos ir Seimo nariai. ■

Pasitarimas dėl VI sesijos darbotvarkės. Iš kairės: prof. dr. Arūnas Grubliauskas, Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas akad. Eugenijus Jovaiša, Biudžeto ir finansų komiteto pirmininkas Stasys Jakeliūnas ir kt. Dž. G. Barysaitės nuotr.

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

V yriausybė pritarė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlymui sudaryti galimybę Jungtinės Karalystės (JK) piliečiams pereinamuoju laikotarpiu studijuoti Lietuvoje tomis pačiomis sąlygomis, kaip ir Europos Sąjungos piliečiams. Tai padaryta, rengiantis galimam JK išstojimui iš ES be susitarimo.

Vyriausybė nutarė sudaryti sąlygas JK piliečiams ir jų šeimos nariams pereinamuoju laikotarpiu – nuo išstojimo iki 2020 m. gruodžio 31 d. – išsaugoti iki išstojimo

iš ES turimas teises į studijų finansavimą Lietuvoje. Seimui bus siūloma keisti Mokslo ir studijų įstatymą, jame numatant galimybę valstybės finansavimą studijoms Lietuvos aukštosiose mokyklose gauti ne tik ES šalių arba Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių, bet ir JK piliečiams.

Šis siūlymas – tai dalis Vyriausybės patvirtintų teisėkūros priemonių paketo rengiantis galimam JK išstojimui iš ES be susitarimo. Juo siekiama, kad tokiu atveju tiek Lietuvos, tiek JK piliečiai patirtų kuo mažiau neigiamų pasekmių.

Lietuvos rinktinė išlydėta į Specialiąją olimpiadą. Kovo 7 d. Kūno kultūros ir sporto departamente įvyko Lietuvos rinktinės išlydėtuvės į specialiosios olimpiados vasaros žaidynes. Išlydėtuvėse dalyvavo Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos kancleris Tomas Daukantas.

XV specialiosios olimpiados vasaros žaidynės vyks 2019 m. kovo 7–23 d. Jungtiniuose Arabų Emyratuose, Abu Dabyje. Planuojama, kad 24-ų sporto šakų varžybose rungsis daugiau kaip 7000 sportininkų iš 170 pasaulio valstybių. Lietuvai Specialio-

joje olimpiadoje atstovaus 26 sportininkai, kurie varžysis 7 sporto šakose: lengvosios atletikos, futbolo, plaukimo, stalo teniso, sunkiosios atletikos, irklavimo ir kt. XIV specialiosios olimpiados vasaros žaidynėse, vykusiose 2015 m. Los Andžele (JAV), Lietuvos sportininkai iškovojo 21 medalį. Specialioji olimpiada, skirta sutrikusio intelekto žmonėms, rengiama nuo 1968 m. Specialiosios olimpiados tikslas – skatinti intelekto sutrikimus turinčius asmenis ne tik sportuoti, bet ir aktyviai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. ■

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETE

Kuriama atsinaujinančių energijos šaltinių sistema

S iekiant švelninti klimato kaitos poveikį ir kiek įmanoma sumažinti žalą aplinkai, sprendimų ieškoma įvairiose srityse. Pastatų energetinis efektyvumas – viena jų. Kauno technologijos universitetas (KTU) ėmėsi iniciatyvos ir drauge su UAB „Via Solis“ diegia atsinaujinančių energijos šaltinių sistemą, kuri padės ne tik tvariai naudoti energiją, bet ir tarnaus edukaciniams tikslams.

Praėjusiais metais ant KTU Elektros ir elektronikos fakulteto stogo užkeldintos pirmosios net 5,5 tūkst. kvadratinį metrų plotą užimančios saulės energijos baterijos. Iki šiol 15 tūkst. kvadratinį metrų ploto KTU pastato patalpos buvo šildomos iš miesto centralizuotos sistemos tiekiamą energiją ir vien jų šildymo išlaidos per metus sudarydavo apie 80 tūkst. eurų (2014 m. sunaudota 951 MWh šilumos energijos). Dar daugiau kaip 50 tūkst. eurų būdavo išleidžiama elektros

KTU EEF profesorius Saulius Gudžius

energijai, gaunamai elektros skirstomaisiais tinklais (2014 m. sunaudota 402 MWh). Tokia situacija keičiama iš esmės.

Naudos ir saulės, ir geoterminę energiją

Elektros ir elektronikos bei Statybos ir architektūros fakultetų mokslininkai, drauge su konkursą laimėjusia tarptautine įmone „Via Solis“, gaminančia vienus pažangiausių fotovoltinius saulės modulius, energetines išlaidas mažinančius stiklus „Smart glass“, kuriančia atsinaujinančios energijos sprendimus, baigia įgyvendinti projektą, kurio rezultatas – fakultetų gaminamai energijai bus panaudoti saulės ir geoterminės energijos šaltiniai.

„Suprasdama, kad klimato kaitos problema aštrėja ir gali būti išspręsta tik bendromis visų pastangomis bei tvariomis iniciatyvoms, KTU bendruomenė nusprendė savo

pavyzdžiu parodyti, kaip galima apsirūpinti energija panaudojant atsinaujinančius energijos šaltinius“, – sako KTU EEF profesorius Saulius Gudžius. Pagrindinis projekto tikslas – mažinti į aplinką išmetamo anglies dioksido (CO₂) kiekį, su kuriuo klimato kaita ir yra labiausiai asocijuojama.

„KTU sukuria CO₂ per elektros energiją ir šiluminės energijos suvartojimą, tad projekto eigoje vyksta SAF šiluminio mazgo rekonstrukcija, integruojant 180kW geoterminės energijos siurblių, įrengiant 500 m³ geoterminę požeminę rezervuarą, vasaros laikotarpiu sugeneruotai geoterminėi energijai kaupti. Vykdoma KTU serverinės šaldymo sistemų integracija ir montuojama 380 kW galios saulės energijos elektrinė“, – pasakoja „Via Solis“ generalinis direktorius Rimvydas Karoblis.

■ Nukelta | 6 p.

Kuriama atsinaujinančių energijos šaltinių sistema

■ Atkelta iš 5 p.

Dvi problemos – vienas sprendimas

Pasak jo, kompleksiskai peržiūrėjus KTU energijos vartojimo šaltinius, atkreiptas dėmesys, kad didžiausias šio komplekso elektros vartotojas yra Skaičiavimo centras, kurio serverių šaldymo poreikiai ir sudaro didžiąją suvartotos elektros dalį.

„Kita vertus, čia pat už sienos sprendėme kitą klausimą – kur dėti geoterminio siurblio generuojamą šaltį, kurį diegėme siekdami pakeisti SAF šilumos šaltinį, – aiškina R. Karoblis. – Taigi natūraliai gimė idėja sujungti šių dviejų problemų sprendimus sukuriant bendrą geoterminio šildymo-šaldymo sistemą, kuri naudotų elektros energiją, pagamintą iš saulės. Taip drauge su KTU modifikavome projekto idėją ir radome dar daugiau galimybių, kaip pasiekti geresnius rezultatus, mažinant universiteto išskiriamą CO₂ emisiją.“

Pasak S. Gudžiaus, projektas tampa ne tik gera iniciatyva apsirūpinti energija, panaudojant atsinaujinančios energijos šaltinius, bet ir naujų, inovatyvių techno-

KTU ir „Via Solio“ atsinaujinančių energijos šaltinių projektas. KTU nuotr.

loginių sprendimų pavyzdžiu.

„Vykdant projektą, nuspręsta integruoti šiuos skirtingus energijos šaltinius į pastatų energetines sistemas, taip pasiekiant aukštą energetinį efektyvumą ir išnaudojant visus šių šaltinių teikiamus privalumus“, – sako KTU profesorius. Jo teigimu, KTU ben-

druomenė vaidina svarbų vaidmenį projekte, padėdama kurti naujus technologinius sprendimus, kurie yra būtini sėkmingam projekto įgyvendinimui.

Atsinaujinančių energijos šaltinių sistemos suteiks galimybę ir studentams susipažinti su efektyviu energijos gamybos

inžinerinių sistemų taikymu. Projekto pagrindu kuriamoje atsinaujinančių šaltinių ir mikrotinklų laboratorijoje studentai galės atlikti bandymus, kartu tai bus ir bazė atlikti tyrimus baigiamiesiems projektams.

Išskirtinis projektas

Pasak R. Karoblio, verslui patirtis tokiame projekte yra labai naudinga ir įdomi dėl kelių priežasčių: „Tai unikalus projektas – dar nesu girdėjęs apie tokį, kuriame geoterminės katilinės sugeneruotas šaltis būtų panaudotas serveriams aušinti, o serverių generuota šiluma – pastatams šildyti, kaupiant ją požeminėje talpykloje, integruojant elektros gamybą iš saulės energijos. Šis projektas – puikus plataus atsinaujinančių šaltinių panaudojimo ir mokslo bei verslo bendruomenių bendro darbo pavyzdys.“

Planuojama, kad jau pavasarį dalį energijos KTU gaus iš atsinaujinančių energijos šaltinių. Siekiama pagaminti iki 20 proc. pastatui reikalingos energijos ir 2/3 pastatui reikalingos šiluminės energijos apšildant daugiau kaip 14 000 m² ir per 20 metų laikotarpį sumažinant CO₂ išmetamus daugiau nei 6 tūkst. tonų. ■

Kuriamas eksperimentinių ir prototipavimo laboratorijų centras

Žinių ir inovacijų ekonomikos raida diktuoja sparčios mokslinės veiklos plėtros poreikį ir nepertraukiamo technologinių inovacijų diegimo būtinybę. Ypač svarbiais tampa gebėjimai greitai reaguoti į aplinkos pokyčius ir įsisavinti technologijas. Todėl mokslinių tyrimų plėtojimui būtinos inovatyvios, tarpdisciplininiams tyrimams tinkamos erdvės, kuriose sudaromos sąlygos greitai realizuoti inovatyvias idėjas. Viena tokių erdvių duris atvers Kauno technologijos universitete (KTU). Universitetas su Centrine projektų valdymo agentūra pasirašė Fizinųjų ir technologinių mokslų eksperimentinių ir prototipavimo laboratorijų centro „M-Lab“ iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamo projekto sutartį, kurio vertė – 6,555 mln. eurų.

Planuojama, kad KTU Studentų miestelio vaizdą pakeisiantis „M-Lab“ laboratorijų centras duris atvers 2022 m. pabaigoje – kauniečiams kadaise gerai žinomo studentų laisvalaikio klubo „Kolegos“ vietoje. Projektas yra skirtas užtikrinti technologinės eksperimentinės bei inovacijų veiklos plėtrą, orientuojantis į Lietuvos bei užsienio verslo ir viešojo sektoriaus poreikius, taip pat prisidedant prie studijų bei mokslo integracijos rengiant aukštos kvalifikacijos fizinių ir technologinių mokslų specialistus ir tyrėjus.

„Šis projektas atvers naujų galimybių tiek aukštojo mokslo sektoriui, tiek verslui, kadangi eksperimentavimo ir spartaus prototipavimo laboratorijos atveria kelius itin sparčiai technologijų plėtrai“, – teigia KTU rektorius prof. Eugenijus Valatka. Jis akcentuoja, kad būsimos centro vaidmuo – jungti skirtingų sričių tyrėjus, menininkus, studentus, verslą. Pastarasis iki šiol turi itin ribotas sąlygas greitai pasigaminti tam tikros technologijos prototipą ir jį išbandyti

maksimaliai realiomis sąlygomis, kadangi specializuota ir į inovacijų plėtrą nukreipta greito prototipavimo infrastruktūra mūsų šalyje – dar fragmentiška ir ribota.

„Turima moksliniams tyrimams, eksperimentinei plėtrai ir inovacijoms pritaikyta infrastruktūra Lietuvoje turi būti tobulinama, nes neatitinka moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai būtinų sąlygų, įskaitant galimybes sudaryti tinkamas sąlygas prototipavimui. Šiuo metu turima mokslo vystymui tinkama infrastruktūra nėra pritaikyta prototipų gamybai, dėl to prototipavimo procesas yra neefektyvus ir labai ilgas“, – sako KTU Veiklos valdymo departamento direktorė Lolita Jurksienė.

Greitesnis kelias nuo idėjos iki prototipo

Nors Lietuvoje veikia daugiau nei 20 atvirosios prieigos centrų ir laboratorijų, jų turima infrastruktūra vis dar nėra pakankama siekiant itin sutrumpinti laiko tarpą nuo idėjos iki inovacijos – gaminio prototipo sukūrimo. Problema gali būti sprendžiama modernizuojant turimą infrastruktūrą ir maksimaliai pritaikant ją MTEPI veikloms. Taigi, vienas iš būsimos „M-Lab“ laboratorijų centro tikslų yra modernių eksperimentinių ir prototipavimo laboratorijų sukūrimas. Modernizuota infrastruktūra leis ne tik efektyviai išnaudoti turimą mokslinį potencialą, bet ir sėkmingai pritraukti tyrimams mokslininkus iš tarptautinės rinkos.

„M-Lab“ laboratorijų centre bus galima vykdyti mokslinius tyrimus, kurti, gaminti ir demonstruoti prototipus. Centre taip pat bus įkurta 24 val. per parą veikiančios kūrybinės erdvės jauniems tyrėjams. Centre veiksiančios laboratorijos turės skirtingas kompetencijas: informatikos inžineriją, elektroniką, aplinkos inžineriją, biochemiją,

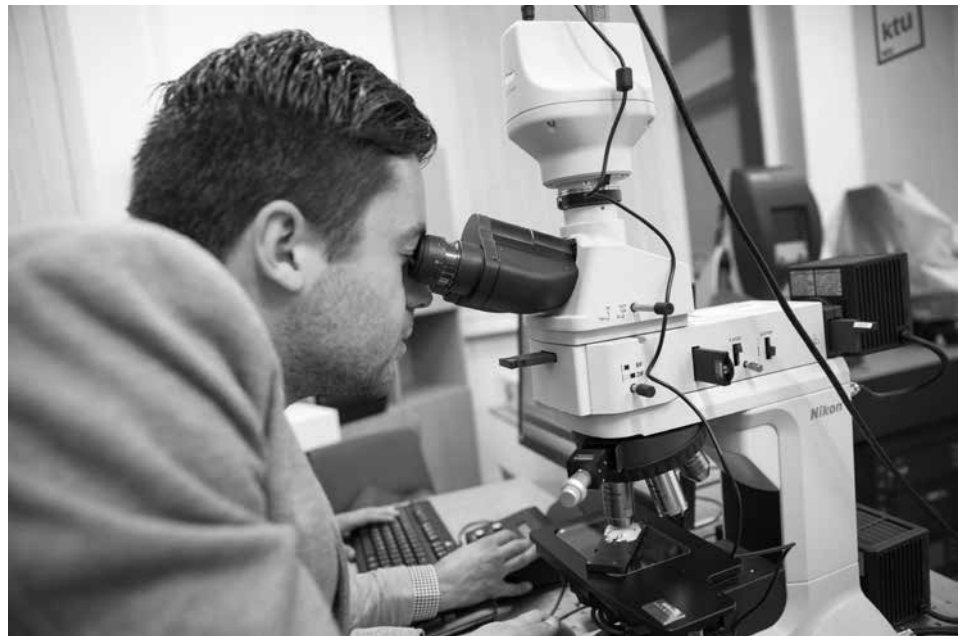
biomechaniką, inovacijas ir antreprenerystę, pramoninį dizainą ir kitas mokslo kryptis), tačiau bus bendrai orientuotos į žmogaus gyvenimo kokybės gerinimo sprendimus bei mokslinių tyrimų stiprinimą per dirbtinį intelektą.

Remiasi tarptautine patirtimi

KTU iniciatyva sukurti eksperimentinių ir prototipavimo laboratorijų centrą pagrįsta globalia patirtimi. Pirminę tokio centro veiklos koncepciją įkvėpė garsaus pasaulyje JAV Masačusetso technologijos instituto pavyzdys: tarpdisciplininių tyrimų laboratorija „MIT Media Lab“, kuri buvo įkurta dar 1985 m. „MIT Media Lab“ tyrimų

laboratorijos biudžetas siekia vidutiniškai 50 mln. JAV dolerių, pusę jo finansuoja verslas. Metinį mokesčių mokantys įmonių vadovai, investuotojai yra lygiateisiai idėjų generavimo ir jos realizavimo proceso dalyviai bei naudos gavėjai. Tarp „MIT Media Lab“ sukurtų naujovių – šiandienos kasdienybėje jau įprastos technologijos, pavyzdžiui, liečiamieji ekranai ar GPS.

Kadangi greitų inovacijų kūrimas ir produktų prototipavimas pasiteisino, panašius tarpdisciplininius centrus universitetai iniciuoja ne tik Jungtinėse Amerikos Valstijose, bet ir Europoje. Tokius centrus įsteigė ir su KTU bendradarbiaujantys universitetai – Tventės universitetas Nyderlanduose, Alborgo universitetas Danijoje, Barselonos autonomiškas universitetas Ispanijoje. ■

Nuo idėjos iki prototipo. KTU nuotr.

Lietuva gali tapti greičiausiai senstančia šalimi Europoje

Prof. dr. Domantas Jasilionis,
prof. dr. Vlada Stankūnienė

Pagal dabartinius tempus, per artimiausius kelis dešimtmečius Lietuva gali tapti greičiausiai senstančia šalimi visoje Europoje. Emigracija, žemas gimstamumas ir kitos demografinės raidos problemos paskatino Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) mokslininkus ieškoti sprendimų, bendradarbiaujant su ekspertais iš kaimyninių šalių, kovojančių su tais pačiais išbandymais – tik visai kitokiame politiniame ir socialiniame kontekste.

Per pastaruosius 20 metų labai pablogėjusi daugelio Rytų ir Vidurio Europos šalių demografinė situacija motyvuoja mokslininkus bendradarbiauti tarptautiniu mastu, tyrinėti demografinius procesus ir jiems skirtą viešąją politiką skirtingose šalyse. Viena iš aktualiausių tokių tyrimų krypčių – kaimyninių šalių, pasirinkusių skirtingus politinės ir socioekonominės raidos kelius, lyginamieji tyrimai. Praėjusių metų pabaigoje vieną tokių tyrimų baigė VDU Demografinių tyrimų centras kartu su Baltarusijos mokslų akademijos Ekonomikos institutu – mokslininkai įvykdė projektą, kurio metu buvo lyginami demografiniai procesai Lietuvoje ir

Prof. dr. Vlada Stankūnienė

Baltarusijoje bei šių šalių pasirinkti viešosios politikos atsakai į juos.

Lietuvos tyrėjai užmezgė ryšius su Baltarusijos demografais, kurie paprastai orientuojasi į NVS šalių mokslinę erdvę, ir įtraukė juos į Europos Sąjungos mokslinio bendradarbiavimo tinklus. Tyrimai leido sukaupti labai aktualią ir unikalią mokslinę medžiagą. Remiantis ja, pasaulinėms gerosiomis praktikomis ir tarptautiniu mastu pripažintais teoriniais apibūdinimais, atlikti lyginamieji demografiniai vertinimai, tarptautiniams mokslui leidiniams parengti straipsniai.

Demografinės raidos lyginimas parodė, kad, nors pastaraisiais metais abiejose šalyse vyko ir pozityvių pokyčių, ilgalaikėje perspektyvoje ir tarptautiniame kontekste demografinė situacija ir jos prognozės išlieka nepalankios. Dėl didelių emigracijos rodiklių, gyventojų skaičiaus mažėjimo tempai yra gerokai spartesni Lietuvoje. Baltarusijai, remiantis oficialia šalies statistika, būdingas net nedidelis migracinis prieaugis (nors neaišku, ar ir kaip apskaitomi laikinai ar visam laikui į užsienį išvykę Baltarusijos piliečiai). Tai gerokai švelnina depopuliacinę situaciją.

Gimstamumo lygis neužtikrina kartų kaitos, tačiau mirtingumas – mažėja

Abiejose valstybėse jau porą dešimt-

Prof. dr. Domantas Jasilionis

mečių yra stebimas žemas, kartų kaitos neužtikrinantis gimstamumo lygis. Nors Baltarusijos ir Lietuvos politinė, socialinė ir ekonominė padėtis yra skirtinga, tačiau gimstamumo dinamika – labai panaši. Tiek sovietmečiu, tiek atkūrus nepriklausomybę, šių šalių suminio gimstamumo rodiklio lygis ir pokyčiai buvo beveik identiški. XX a. dešimtajame dešimtmetyje kaimynių suminis gimstamumo rodiklis drastiškai mažėjo, o 2006–2015 m. – nuosekliai augo. Tai vyko nepaisant skirtingo politinio ir socioekonominio konteksto bei prieštarų šeimoms institutu ir viešosios politikos prioritetų pokyčių. Tarptautinė projekto komanda atliko išsamius skirtingai projektuojamus Baltarusijos ir Lietuvos šeimoms politikos plėtros ir jos poveikio gimstamumui vertinimus.

Skirtingai nei Vakarų šalyse, Lietuvoje ir Baltarusijoje vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė ilgą laiką mažėjo (vyrų) arba svyravo tame pačiame lygyje (moterų). Šis „sovietiniu“ mirtingumo modeliu vadinamas nukrypimas nuo mirtingumo mažėjimo ir vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės ilgėjimo truko apie penkis dešimtmečius. Nepalankius pokyčius lėmė didėjantis mirtingumas dėl kraujotakos sistemos ligų ir darbingo amžiaus vyrų mirtingumo augimas dėl smurtinių bei su alkoholiu susijusių mirties priežasčių. Sovietmečiu vykusio mirtingumo krizė dar labiau pagilėjo devynias-dešimtųjų pradžioje, ypač paliesdama Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir visas tris Baltijos šalis. Reikšmingesnis ir sistemingesnis vidutinės gyvenimo trukmės augimas šiose šalyse vėl prasidėjo tik nuo praėjusio dešimtmečio antrosios pusės.

Sovietmečiu Baltarusijos vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės rodikliai buvo nedaug aukštesni už Lietuvos. Situacija apsivertė XX a. dešimtojo dešimtmečio antrojoje pusėje, kai mūsų šalyje situacija sparčiai gerėjo, o Baltarusijoje buvo stebima stagnacija. Tačiau nepaisant spartaus ekonominio augimo ir reikšmingų politinių permainų (įstojimas į NATO ir ES), Lietuvos vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės pokyčiai išgyveno dar vieną nepalankų periodą 2001–2007 m. Baltarusijoje tuo pačiu metu buvo stebimos šių rodiklių pozityvių permainų užuomazgos, kurios leido vėl pasivyti Lietuvą.

Nuo 2007 m. vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės augimas yra spartesnis Lietuvoje – 2017-aisiais buvo užfiksuotos visų laikų rekordinės reikšmės: vyrų – pagaliau viršyta 70 metų riba (70,7 m.), o moterų – peržengta 80 metų riba (80,4 m.). Tai – atitinkamai 1,2 ir 1,4 metų didesni rodikliai nei Baltarusijoje. Vis dėlto, nepaisant pastarųjų dešimties metų pozityvių permainų, šie rodikliai tarptautiniu mastu išlieka labai nepalankūs, ypač vertinant vyrus, kurių vidutinė tikėtina

gyvenimo trukmė yra net 8–9 metais trumpesnė nei daugelyje Vakarų Europos šalių.

Tarp svarbiausių problemų – alkoholio vartojimas

Tiek Lietuvoje, tiek Baltarusijoje vidutinę tikėtina vyrų gyvenimo trukmę labai veikia nesaikingas alkoholio vartojimas ir su alkoholiu susijusios mirtys – apsinuodijimai alkoholiu, alkoholinės kepenų ligos, smurtinės mirties priežastys. Projekto įgyvendinimo metu surengtame tarptautiniame seminare pristatytos įvairių šalių viešosios alkoholio politikos patirtys. Lietuvos ir Baltarusijos alkoholio kontrolės priemonių poveikio analizė rodo, kad pastaraisiais metais tai lėmė spartų vyrų mirtingumo mažėjimą ir vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės augimą (Lietuvoje – nuo 2008 m., Baltarusijoje – nuo 2010 m.).

Tiek šiame projekte atlikti, tiek ankstesni tyrimai atskleidė, kad Lietuvos ir Baltarusijos

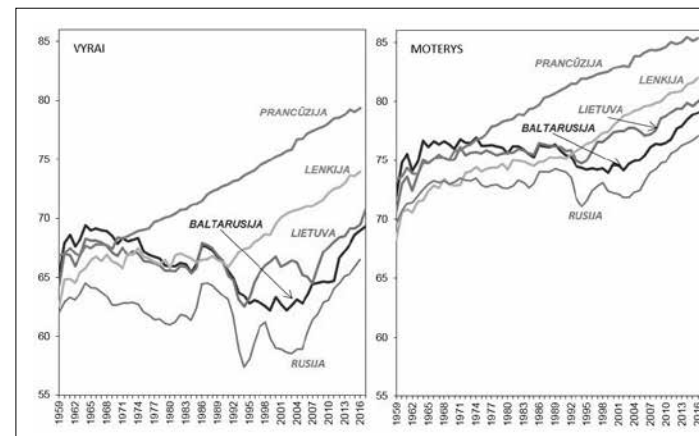
Projekto metu buvo išanalizuotos Lietuvos baltarusių bei gimusių Baltarusijoje ir atvykusių į Lietuvą gyventojų amžiaus struktūros. Rezultatai labai įdomūs – paaiškėjo, kad Lietuvos baltarusių amžiaus struktūra labai sena, neturinti demografinio potencialo šios žmonių grupės išlikimui tolimesnėje ateityje. 2011 m. gyventojų surašymo duomenys rodo, kad tarp Lietuvos baltarusių labai mažai vaikų (0–14 metų – tik 3 proc., kai tarp lietuvių – 15,4 proc.) ir jauno amžiaus gyventojų (15–29 metų – 9,5 proc., tarp lietuvių – 21 proc.). Tačiau didžiausią dalį sudaro vyresni nei 45-erių (72 proc., tarp lietuvių – 43 proc.). Be to, kaip rodo 2001 ir 2011 m. gyventojų surašymo duomenų palyginimas, Lietuvos baltarusiai ir toliau ypač sparčiai sensta.

Ieškant sprendimų, būtinas dėmesys šeimoms ir sveikatos politikai

Itin aktualu ir toliau tęsti tyrimus šioje srityje. Projekto rezultatai parodė, kad abi šalys susiduria su panašiais demografiniais iššūkiais ir ieško adekvataus, tyrimais grįsto viešosios politikos atsako. Atlikti palyginamieji demografiniai tyrimai yra įdomūs tiek regiono, tiek visai tarptautinei mokslo bendruomenei. Svarbu tai, kad lyginamas valstybes

sieja panaši istorinė raida ir šiuolaikiniai demografiniai pokyčiai, tačiau skiria politiniai, socialiniai, ekonominiai procesai. Vertindami Lietuvos ir Baltarusijos demografinius pokyčius bei viešąją politiką, tyrėjai išryškino tolesnio bendradarbiavimo kryptis – didžiausią dėmesį kreipiant šeimoms ir sveikatos politikos, senėjimo ir pasienio regionų demografinių arealų tyrimams.

Tarptautinį projektą „Baltarusijos ir Lietuvos šiuolaikinės demografinės problemos: variacijos, panašumai ir būdai pereiti į tvarią raidą“ 2017–2018 m. vykdė VDU Demografinių tyrimų centras kartu su Baltarusijos mokslų akademijos Ekonomikos institutu. Projekto metu buvo organizuojami tarptautiniai mokslo renginiai, į tyrimus įtraukti žinomų mokslo institucijų atstovai, mokslininkai iš Federalinio gyventojų tyrimų instituto (Vokietija), Londono higienos ir tropinės medicinos mokyklos (Jungtinė Karalystė) ir Makso Planko demografinių tyrimų instituto (Vokietija). *Autoriai yra VDU Demografinių tyrimų centro mokslininkai*

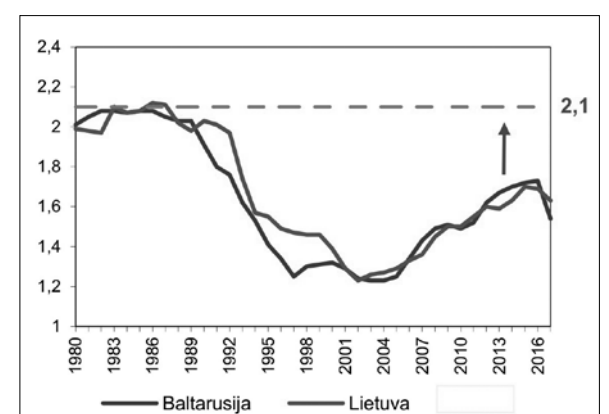

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Lietuvoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje ir Rusijoje

pasienyje susiformavo zona, kurioje vyrų aukštas mirtingumas dėl su alkoholiu susijusių priežasčių – tai didina Lietuvos vyrų mirtingumo rodiklius. Paaiškėjo, kad į šią grupę patenka Lietuvos ir Baltarusijos pasienio savivaldybių gyventojai, žemesnio išsilavinimo, bedarbiai, gyvenantys mažuose miestuose, nevedę ar išsiskyrę vyrai.

Šiuolaikinius Lietuvos ir Baltarusijos amžiaus struktūros ir gyventojų senėjimo modelius iš esmės suformavo maži gimstamumo ir mirtingumo rodikliai, kurie, vykstant visuomenės modernizacijai, lėmė amžiaus struktūros perėjimą nuo jaunos populiacijos prie senos ir net labai senos. Papildomas svarbus Lietuvos gyventojų senėjimo veiksnys – intensyvi jaunimo emigracija, trunkanti jau apie tris dešimtmečius.

Smarkiai sumažėjęs gimstamumas lemia ir ateityje dar labiau lems smarkius gyventojų amžiaus struktūros pokyčius – spartų gyventojų senėjimą. Nors pagal daugelį rodiklių, kurie rodo populiacijos senėjimą, Europoje nelyderiauja nei Lietuva, nei Baltarusija, tačiau pagal proceso tempus, ypač artimiausių kelių dešimtmečių perspektyvoje, Lietuva priskiriama prie greičiausiai senstančiųjų visame žemyne. Baltarusijoje gyventojų senėjimo tempai yra lėtesni, tačiau prognozuojama, kad ateityje jie taip pat bus vieni sparčiausių Europoje.

Lietuvos ir Baltarusijos suminis gimstamumo rodiklis

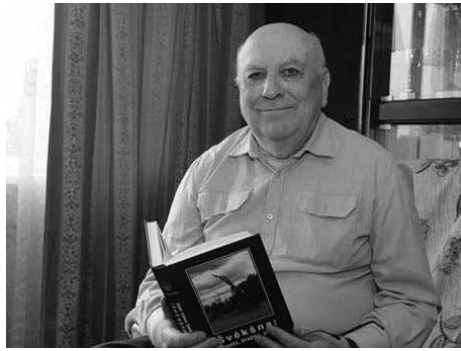
PETRUI ČELIAUSKUI – TIK 90!

Povilas Jegorovas

Kovo 18 d. žymiam Lietuvos pedagogui, kraštotyrininkui, muziejininkui, esperantininkui, žodynininkui, vertėjui, redaktoriui, istorikui, publicistui Petriui Čeliauskui sukanka 90 metų. Petras Čeliauskas yra legendinė asmenybė. Šiame rašinyje daugiausia dėmesio skirsime tik vienai jo veiklos sričiai – esperantiškajai.

Petras Čeliauskas gimė 1929 m. kovo 18 d. Surinkiškių kaime, tuometiniame Švėkšnos valsčiuje. Dar 1939 m., būdamas 10-mečiu berniuku, vaikų žurnale „Šaltinėlis“ susipažino su tarptautine esperanto kalba. Tačiau atėjo 1940 metai. Lietuva buvo okupuota, o esperanto kalba tuometinėje Sovietų Sąjungoje buvo uždrausta.

Baigęs Švėkšnos gimnaziją, atitarnavęs sovietinėje armijoje ir baigęs pedagogikos studijas, jis 45 metus, t. y. iki pat išėjimo į pensiją, dirbo Švėkšnoje matematikos, braižybos ir astronomijos mokytoju. 17 metų jis buvo šios mokyklos direktoriaus

Petras Čeliauskas, esperantininkas, Švėkšnos metraštininkas

pavaduotojas. Tačiau užtarnautas poilsis jo gyvenime yra tik sąlyginė sąvoka, nes Petriui Čeliauskui poilsis yra vieno darbo pakeitimas kitu. Jis gyvenime turėjo ir tebeturi dvi didžiules aistras, tai yra gimtosios Švėkšnos tyrinėjimus ir esperanto kalbą. Ir vienoje, ir kitoje srityje jis atliko vienam asmeniui sunkiai įveikiamus didžiulius darbus.

Netrukus po Stalino mirties, apie 1956 m. tuometinėje Sovietų Sąjungoje prasidėjo šioks

toks atšilimas. Spaudoje kartais jau buvo galima pamatyti žodį *Esperanto*. Ir Petras Čeliauskas prisiminė savo vaikystės susidomėjimą šia kalba, savarankiškai ją išmoko ir tuoj pat įsitraukė į aktyvią esperantininkų veiklą. Jis prenumeravo spaudą esperanto kalba, kaupė biblioteką, pradėjo dalyvauti esperantininkų renginiuose. Nuo 1975 m. dalyvavo Baltijos esperantininkų stovyklose.

Labiausiai jį traukė literatūra, vertimai ir redagavimas. Kad pramuštume geležinę uždangą leidybai esperanto kalba, reikėjo daugelio metų kryptingo darbo. 1986 m. „Vagos“ leidykloje bendromis jėgomis pagaliau pavyko išleisti Petro Čeliauskomeisteriškai išverstą Eduardo Mieželaičio poemą „Žmogus“. Taip prasidėjo jo aktyvi ir labai produktyvi literatūrinė veikla. Kadangi Lietuvoje nebuvo modernios ir populiarios knygos apie tarptautinės kalbos problematiką, Petras Čeliauskas ėmėsi šio darbo. 1989 m. leidykla „Vyturys“ serijoje „Noriu žinoti“ išleido jo knygą „Nuo Babelio iki Esperanto“.

Netrukus Petras Čeliauskas entuziastingai

ėmėsi kitų vertimų. Jomeisteriškai išverstą knygą – Antano Baranausko „Anykščių šilėlių“ pavyko išleisti tik 2003 m. Kauno leidykloje „Ryto varpas“ lietuvių ir esperanto kalbomis. Po to sekė kitų knygų vertimai: Vlado Mozoriūno „Legenda apie Vilniaus pilį“, Salomėjos Nėries „Eglė – žalčių karalienė“, Maironio „Jūratė ir Kastytis“, pasaka „Saulės vaduotojas“ ir kt. Petras Čeliauskas vertė ir atskirus įvairių Lietuvos poetų eilėraščių, kurie buvo išspausdinti įvairioje periodikoje esperanto kalba. Tokių yra per 60, kurių autoriai – 24 Lietuvos poetai. Jo plunksnai priklauso ir 86 lietuviškų dainų tekstų vertimai. Jis vertė ir iš kitų kalbų į esperanto kalbą, pavyzdžiui, yra išvertęs nemažai baltarusių poetų eilėraščių, Adomo Mickevičiaus poemos „Konradas Valerodas“ fragmentus, Šotos Rustaveli poemos „Karžygis tigro kailyje“ ištraukas. Petras Čeliauskas vertė ir iš esperanto kalbos į lietuvių kalbą. Lietuvoje 1992 m. buvo išleista vengrų rašytojo Ištvano Nemerės knyga

■ Nukelta | 10 p.

TAS LIETUVIŠKAS KAIMAS...

Žemaitijos ūkininkų susirinkimų akimirks. Šarūno Valentinavičiaus nuotr.

Šarūnas Valentinavičius

Nerimastingos kalbos dėl Lietuvos kaimo išlikimo vis plūsta tarytum pavasarinio potvynio bangos... Tai gausiau ir aistringiau, tai švelniau, kol vėl prigęsta ir nurimsta. Ir tai tęsiasi nuo pirmųjų atkurtos nepriklausomybės dienų.

Tai – ne mados klyksmas ir ne politikierių išmonės, artėjant rinkimų batalijoms. Tai – Lietuvos išlikimo klausimas. Bus Lietuvos kaimas – bus Lietuva. Nebus..., nebus ir Lietuvos. Tačiau turi būti toks kaimas, tokie ūkiai, kuriuose tikrieji žemės savininkai su meile dirbtų žemę ir augintų gyvulius. Ir ne tokie, kaip vis labiau įsigalinčios tūkstančius hektarų valdančios latifundijos, oligarchinės struktūros, neaišku, kieno vardu valdančios didelius žemės plotus.

Apie tuos skaudulius garsiai prabilta Žemaitijoje, Telšiuose ir Kretingoje, susibūrus tikriems šeimos ūkių savininkams pasitarti, ieškoti išeities, kaip išgyventi ir tvirtėti. Šeimos ūkių viltis tapti „normaliais“ ūkininkais, su kuriais skaitytųsi valdžia, latifundininkai ir oligarchai, atgimė pasikeitus Žemės ūkio rūmų (ŽŪR) vadovybei. ŽŪR pirmininku išrinktas Lietuvos mokslininkų sąjungos skyriaus „Kita Lietuva“ vadovas dr. Arūnas

Svitojus jau pirmajame interviu trumpai drūtai išdėstė rūmų veiklos kredo: rūmuose visi bus lygūs. Ir smulkūs, ir vidutiniai, ir stambūs, ir žemės ūkio bendrovės. Žemės ūkio ministerija taip pat privalo girdėti ŽŪR nuomonę bei poziciją. Šiais žodžiais naujasis ŽŪR pirmininkas ne tik išsakė pirmojo atkurtos Lietuvos žemės ūkio rūmų pirmininko, šviesios atminties profesoriaus Antano Stancevičiaus siekį paversti ŽŪR visų žemdirbių Meka, bet ir praktiškai pasuko tuo sunkiu ir labai atsakingu keliu.

Reakcijos neteko ilgai laukti. Stambieji žemvaldžiai, uzurpavę ŽŪR valdymą per asociacijas ir žemės ūkio sąjungas, kuriose jie užima vadovaujamas pareigybes, pajuto grėsmę, kad gali „užtrūkti“ juos dosniai maitinanti karvė – ES lėšos, kurias skirstė tik jie, gausiai dalindami tik saviesiems. „Tikėjomės, kad su ŽŪR pavyks atrasti bendrą kalbą, bet juose situacijai blogėjant, demokratijos (pabraukta autoriaus) padėčiai negerėjant, paskutiniame susirinkime galutinai buvo nuspręsta išstoti. Vienas iš labiausiai įskaudinusių sprendimų, kai Žemės ūkio rūmų taryba vienbalsiai balsavo už tiesioginių išmokų persikirstymą tarp ramsčių, <...> atimant iš žemdirbių, tokių kaip mūsų – Grūdų augintojų asociacijos narių – pinigų ir skiriant juos, pavyzdžiui,

ekologiniam ūkininkavimui“, – situaciją atvirai įvertino ir visų oligarchinių struktūrų poziciją apibendrino Grūdų augintojų asociacijos pirmininkas I. Jankauskas.

Sakoma, kad kiekvienas supranta pagal savo sugedimo laipsnį. Oligarchams demokratija yra tada, kai tik jie pasiima milijardines ES lėšas. Susitikimuose Žemaitijoje ŽŪR pirmininkas priminė, kad iš ES gaunama 5 mlrd. eurų, o tai reiškia, kad kiekvienam ūkiui (ir smulkiam, ir vidutiniam) turi tekti po 50 tūkst. eurų. „Ar juos gavote?“ Atsakymo į šį klausimą nebuvo. Jaunųjų ūkininkų sąjungos pirmininkas Vytautas Buivydas patikslino, kam patenka milijonai: per dinamųjų tiesioginių išmokų eilutę vienas stambus ūkis per metus gauna 9–10 mln. eurų. Štai kodėl jie priešinosi tiesioginių išmokų ribojimui, ko siekia ŽŪR.

Ūkininkai su nuoskauda kalbėjo apie žemės ūkio konsultavimo tarnybų (KT) pragaištingą veiklą. Apie tai, kad jos dirba tik žemvaldžiams, lupa didelius pinigus už projektus, tačiau neprisiima jokios atsakomybės, jei projektas nepatvirtinamas, t. y., jei negaunamas finansavimas. Paaiškėjo, kad nuolatiniai KT klientai yra tik stambieji, ir ši tarnyba aptarnauja tik 5 tūkst. ūkių, nors Lietuvoje yra daugiau kaip 100 tūkst. ūkių. Ši tarnyba už projektą „plėšia“ po 1000 eurų,

neatsako už jų kokybę ir dar gauna didžiules sumas iš ES.

Nuo šių metų ŽŪR ėmėsi teikti paramą ūkininkams – padeda smulkiems ūkiams nemokamai užpildyti supaprastinto varianto paraišką. Argi tai gali patikti stambiesiems grobuoniams? Pasitarimuose ūkininkai kėlė šimtus nuoskaudų ir neteisų, žlugdančių šeimos ūkius. Tai ir siaubinga pieno supirkimo kainų „politika“, kažkokios nesuvokiamos pieno grupės, žlugdančios smulkiuosius pieno žaliavos tiekėjus. Tai ir Lietuvos ūkininkų sąjungos (LŪS) tarybos, kurią sudaro tik stambieji žemvaldžiai, veikla. Tai ir žemės ūkio bendrovių siekis sunaikinti smulkius šeimos ūkius... Suėjimuose vis garsiau girdėjosi dalies ūkininkų sprendimas palikti Lietuvos ūkininkų sąjungą ir jungtis prie ŽŪR. Rūmų vadovybė imasi ryžtingų žingsnių, kad KT, Nacionalinė mokėjimo agentūra ir kitos su Lietuvos kaimu susietos organizacijos būtų tik ŽŪR žinioje.

Ar pavyks sulaukyti Lietuvos kaimo nykimą? Tai priklausys nuo smulkių ir vidutinių – tikrųjų Lietuvos kaimo šeiminių, kurie stengiasi išlikti ir išsaugoti mūsų kaimo savitumą – sprendimo. Jeigu jie palaikys ŽŪR ryžtingus sprendimus, palaikys rūmų vykdomas akcijas (piketų ir kt.), kaimas išliks. *Autorius yra LMS narys, žurnalistas* ■

IŠKILUSIS MOKSLO MINTIES VERSMIŲ TYRĖJAS

Prof. Juozo Algimanto Krikštopaičio (1931–2018) atminimui

Akad. Algimantas Grigelis,
dr. Birutė Railienė

2019 m. kovo 28–29 d. Lietuvos kultūros tyrimų institute Vilniuje vyks kasmetinė Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos „Scientia et historia“ konferencija, šį kartą skirta ilgamečiam Bendrijos pirminkui, profesoriui habilituotam filosofijos mokslų daktarui Juozapui Algimantui Krikštopaičiui atminti (1931-03-13 – 2018-11-10). Chemikas inžinierius, filosofas, mokslo istorikas, asmenybių galerijos kūrėjas Juozas

Prof. Juozas Algimantas Krikštopaitis.
2016 m. gegužės 16 d. A. Grigelio nuotr.

Algimantas gimė Kaune, jūrų kapitono Broniaus Krikštopaičio ir mokytojos Mikolinos Obelenytės šeimoje. Nuo 1937-ųjų sėmėsi mokslo pradinėje mokykloje ir „Saulės“ gimnazijoje, kurią baigė 1949 m. Mokslai gimnazistui netrukė vakarais suklotis prie Operos teatro, kur į spektaklius jį įsivesdavo bendramokslis, būsimasis aktorius Henrikas Kurauskas. Meilė operai ir teatrui išliko, kaip pats yra sakęs, visam gyvenimui.

Studijuoti Kaune buvo renkama, jeigu ne mediciną, tai „politechniką“. 1954 m. Juozas Algimantas tapo diplomuotu chemijos technologijū inžinieriumi. Pradėjęs veiklą Statybos ir architektūros institute, jis ėmėsi tirti fizikinės chemijos problemas ir kopė stačiais mokslo laiptais. 1962 m. apgynė technikos mokslų kandidato (dabar – mokslų daktaro) disertaciją. Iki 1978 m. dirbo moksliniu bendradarbiu Statybos ir architektūros, Fizikos ir matematikos, Fizikos bei Puslaidininkų fizikos institute. Buvo užčiuopęs naujų fizikinių reiškinių cheminės materijos sudėties tyrimuose, tačiau Lietuvoje jį sudominusiems tyrimams tuo metu sąlygų nebuvo, o išvykti į užsienio mokslo centrus nebuvo galimybių...

Tad nuo 1978-ųjų J. A. Krikštopaitis pasuko į filosofiją bei sociologiją ir tapo Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto bendradarbiu. Nuo 1991 m. instituto pavadinimas keitėsi ir nuo 2010 m. vadinas Lietuvos kultūros tyrimų institutu. Čia J. A. Krikštopaitis ėmėsi gvildinti gamtos mokslų ir technikos istoriją bei filosofiją. 1982–1986 m. studijavo filosofiją Maskvos Lomonosovo universitete, Filosofijos ir Gamtos mokslų ir technikos istorijos institute. Tyrinėjo materijos medžiaginės formos koncepcijos raidą. 1989 m. apgynė filosofijos mokslų daktaro (dabar – habilituoto humanitarinių mokslų daktaro) disertaciją. 1993–2001 m. J. A. Krikštopaitis buvo LKTI Humanizmo filosofijos skyriaus vedėjas.

1992–1999 m. dėstė Vytauto Didžiojo universitete, buvo jo Atkuriamojo Senato narys. Nuo 1998 m. Vilniaus pedagoginio universiteto ir Kauno technologijos universiteto dėstytojas, nuo 1999 m. – profesorius. 1999–2005 m. Kauno technologijos univer-

siteto Humanitarinių mokslų fakultete vadovavo jo inicijuotai mokslo istorijos ir filosofijos magistrantūros studijų programai. Šios pedagoginės veiklos rezultatas – originali studija, nagrinėjanti humanitarinius gamtos ir technikos mokslų pagrindus, mokslinio pažinimo antropologiją, tarpkultūrinio bendravimo pagrindus ir kt.

Dar studijų metais, apžavėtas kalnų grožio, lygumų sūnus J. A. Krikštopaitis tapo alpinistų ekspedicijų dalyviu. Kopė uolėtais Pamyro kalnagūbrių šlaitais, buvo garsiosios 1964-ųjų Pamyro ekspedicijos, pavadinusios bevardes viršūnes naujais Čiurlionio, Doneičio ir Lietuvos vardais, dalyvis.

Sukaupęs mokslo vertinimo ir organizavimo patirties, J. A. Krikštopaitis išitraukė į Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų (LMIF) bendrijos veiklą, buvo jos mokslinis sekretorius, o nuo 1996 m. tapo LMIF vadovu. Su pertraukomis buvo Baltijos valstybių mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos prezidentas arba viceprezidentas, vienas iš Baltijos šalių mokslo istorikų ir filosofų konferencijų organizatorių. Nuo 1994-ųjų – mokslinės konferencijos „Scientia et historia“ vadovas.

1994 m. už nuopelnus mokslui ir kultūros puoselėjimą apdovanotas vardine Lietuvos mokslų akademijos Teodoro Grotuso premija, J. A. Krikštopaitis gražino genialaus Lietuvoje gyvenusio XIX a. pradžios mokslininko ir elektrochemijos pradininko Teodoro Grotuso (*Theodor von Grotthuss*, 1785-01-20 Leipcige – 1822-03-26 Gedučiuose, Pakruojo raj.) vardą į mokslo istorijos apyvartą.

J. A. Krikštopaičio gyvenimo kelias, skir-

Mokslo istorikų ir filosofų bendrijos „Scientia et historia“ konferencijoje. Prie Lietuvos kultūros tyrimų instituto, 2014 m. kovo 27 d. A. Grigelio nuotr.

tas mokslui, buvo platus ir šakotas, interesai – įvairiapusiški, patirtis ir žinios – fundamentalios. Prieš kurį laiką paklaustas apie jo esminius mokslo pasiekimus, autorius atsakė, kad knyga „Išmintis, atsiverianti pažinimo kelyje“, išleista 2013 m., buvo nulemta lūžio jo veiklos kelyje: „Ji yra esmė ne tik mano tyrinėjimų, bet ir mano paskaitų, skaitytų magistrantams. Mano skaityti kursai yra originalūs, nes aš nesutikdavau skaityti standartinių kursų. Paskaitų sąrašas nurodytas bibliografinėje rodyklėje (2011). Jų – aštuonetas. Tarp jų paminėtinos: „Humanitariniai gamtos ir technikos mokslų pagrindai“, „Mokslinio pažinimo antropologija“, „Tarpkultūrinio bendravimo pagrindai“ ir kt.“

Nagrinėdamas, bet tuo neapsiribodamas, Lietuvos istorinius, socialinius, kultūrinius, meno reiškinius, valstybės ir visuomenės raidos politinius aspektus, J. A. Krikštopaitis išarė gilią vagą krašto mokslo istorijos baruose, skatino kolegas stiprinti asmeninę

savivertę, ugdė jaunuosius mokslininkus, subūrė darnią mokslo istorikų ir filosofų bendriją, atstovavo Lietuvai tarptautiniuose mokslo istorijos ir filosofijos forumuose.

Pastarąjį dešimtmetį, bendradarbiaudamas „Naujosios Romuvos“ žurnale, J. A. Krikštopaitis pasireiškė kaip nepailstantis žodžio meistras ir įsimintinos asmenybių galerijos kūrėjas. Jis lankė kultūrininkų, rašytojų, mokslo žmonių susibūrimus, teatrų spektaklius, meno parodas, tyrė asmenybes ir kūrė individualizuotus bei nepakartojamus iškilių mokslo, meno, teatro žmonių rašytinius portretus. Šie rašiniai nuo 2011-ųjų sugulė į keturias neeilines mokslines publicistines knygas, kurių misija – įamžinti Lietuvos kultūros asmenybes, jų indėlių ir nuopelnus Tėvynei. Knygose spausdinami 60 asmenybių portretai, o taiklūs ir neįprasti jų pavadinimai siūncia skaitytojui žinių apie žodžio, perteikiančio mintį, galią. Akivaizdu, kad autorių valdė nenumaldoma mokslo, meno, ir apskritai kultūros istorijos plėtros vizija.

Ar galėtume įžvelgti, kas darė įtaką šių puikių tekstų kūrėjui? Meilė tiems žmonėms, meilė moteriai, meilė operai, meilė filosofijai?.. Knygos „Nepakartojamos akimirkos: susitikimai su kultūros kūrėjais“ (2011) pratarmėje autorius sako, kad ji „skiriama visiems, besidomintiems Lietuvos kultūros istorija, plačiai žinomų kūrinių autoriais ir žingeidumą žadinančia jų veikla“. Tarp kitų, jis gražino ir savo tėvo, jūrų laivyno kapitono Broniaus Krikštopaičio atminimą į didžiųjų

Prof. J. A. Krikštopaitis veda plenarinį tarptautinės 19-osios Baltijos šalių konferencijos, vykusios Vilniuje 1999 m., posėdį. Šalia sėdi Pasaulinės mokslo istorijos akademijos narys prof. Robert Halleux (Paryžius). Nuotrauka iš J. A. Krikštopaičio archyvo

Bronius Krikštopaitis. Jūrų kelias. Jūrų kapitono atsiminimai (1979, 2015); Klasikinė medžiagos koncepcija (1984, rusų kalba); Fizikinė realybė kvantiniu aspektu (1986, rusų kalba); Snieguotosios viršūnės (1959); Prievartą patyrusiųjų laikysena (1997); Saugi valstybė: idėja ir tikrovė (2004, su A. Rimaite); Pasakojimų sandara: Struktūrinė tikrovė aiškinančių tekstų interpretacija (2006); Albina Makūnaitė: dramatinė dailės poetika (2006); Pralenkęs laiką: Theodor Grotthuss (2001); Nepakartojamos akimirkos: susitikimai su kultūros kūrėjais (2011); Išmintis, atsiverianti pažinimo kelyje (2013); Neįveikiama teatro galia (2014); Istorijos vėjų pagairėje. Lietuvos mokslo ir švietimo raidos bruožai (2015, su L. Klimka); Iškilų asmenybių gyvenimo tiesa: susitikimai su lietuvių kultūros kūrėjais (2016); Gyvenimas paaukotas mokslui. Dramatiška Teodoro Grotthuso istorija (2016); Kūrybinės galios proveržio liudininkai. Susitikimai su kultūros turinį lemiančiomis asmenybėmis (2018); Prakalbinta kasdienė patirtis. Pokalbiai su savimi ir kitais (2019, spaudoje). ■

PETRUI ČELIAUSKUI – TIK 90!

■ Atkelta iš 8 p.

„Uždaras miestas“.

Vienuolika metų jis gyveno Kaune, 1995–2005 m. redagavo Lietuvos esperantininkų sąjungos žurnalą „Litova stelo“ (Lietuvos žvaigždė). Ne tik redagavo, bet ir didele dalimi užpildė jo turinį. Čia jis pasireiškė ir kaip puikus publicistas. Žurnalui jis parašė per 30 interlingvistinių ir esperantologinių straipsnių. Jo plunksnai priklausė per 50 straipsnių apie Lietuvos istoriją, kultūrą, literatūrą. Vėliau šie ir kiti straipsniai 2002 m. Kaune buvo išleisti atskira knyga „Litovio dum jarcentoj“ (Lietuva per amžius). 2008 m. sudarė ir išleido „Lietuvos-esperanto leidinių bibliografiją (1890–2006)“. Jis redagavo ir daugelį kitų autorių knygų, parengė daug smulkesnių leidinių.

2009 m. Petro Čeliausko 80-mečio proga Lietuvos esperantininkų sąjunga jo garbei išleido kapitalinį, 520 puslapių leidinį

■ Nukelta | 10 p.

Literatūra:

Didžiuoju Pamyro keliu (1962);

Pirmajam lietuviškam savaitraščiui „Lietuviniukų prietelis“ – 170 metų

Kęstutis Pulokas

1894 m. vasario 19 d. Drukiuose (Priekulės vls., Klaipėdos aps.) mirė Rudolfas Endrius Cipelis, evangelikų liuteronų kunigas, religinės literatūros vertėjas, spaudos bendradarbis, pirmojo savaitraščio lietuvių kalba „Lietuviniukų prietelis“ redaktorius.

Rudolfas Endrius Cipelis (*Rudolf Andreas Zippel*) gimė 1813 m. lapkričio 30 d. Kalnininkuose (Pakalnės aps.) gausioje kunigo Karlo Vilhelmo Augusto (*Carl Wilhelm August Zippel*, 1783–1874) ir Šarlotės Kristianos Luizės (*Charlotte Christiane Luise*, g. *Trentovius*, 1780–1851) Cipelių šeimoje. 1833 m. baigęs Tilžės gimnaziją, Rudolfas Endrius Cipelis studijavo Karaliaučiaus universitete, 1834–1836 m. lankė prof. Liudviko Rėzos vadovaujamą Lietuvių kalbos seminarą.

Baigęs teologijos studijas, 1841 m. gegužės 16 d. buvo ordinuotas kunigu ir nuo liepos 18 d. iki 1846 m. tarnavo Kretingalės parapijos kunigo pavaduotoju (adjunktui). 1845 m. vasario 11 d. Karaliaučiuje vedė katedros pamokslininko dukrą Joaną Dorotėją Beatą Cipel (*Johanne Dorothea Beate Zippel*, 1816–1874). Karaliaučiuje 1846 m. gruodžio 10 d. jiems gims vienintelė dukra Elžbieta, išgyvenusi vos devynis mėnesius (mirė 1847 m. rugsėjo 12 d. Klaipėdoje).

1846–1849 m. Rudolfas Endrius Cipelis tarnavo lietuvininkų parapijos antruoju ku-

Savaitraščio „Lietuviniukų prietelis“ pirmojo numerio, 1849 m. balandžio 5 d., titulinio puslapio fragmentas

nigu Klaipėdoje. Čia 1849 m. pavasarį ėmėsi redaguoti pirmąjį laikraštį lietuvių kalba – evangelikų liuteronų savaitraščių „Lietuviniukų prietelis“, kurį leido spaustuvininkas Frydrichas Vilhelmas Horchas (*Friedrich Wilhelm Horch*, 1778–1855). Savaitraštis Klaipėdoje ėjo nuo 1849 m. balandžio 5 iki gruodžio 28 d., jame skelbtos vietos gyvenimo naujienos, istorinė medžiaga ir gana plati Europos valstybių visuomenės ir politikos įvykių kronika. Redaktorius nemažai rašė apie krašto mokyklų reikalus, gynė gyventojų konstitucines teises. Valdžia į šias pastangas žiūrėjusi kreivai. Redaktoriui persikėlus kunigauti į Darkiemo parapiją, savaitraščio leidyba sustojo.

„Lietuviniukų prietelis“ buvo antrasis periodinis leidinys lietuvių kalba po Karaliaučiuje nuo 1832 m. ėjusio mėnraščio „Nusi-

davimai apie evangelijos prasiplatinimą tarp žydų ir pagonių“ (bei šio pirmtako, Tilžėje nuo 1823 m. leisto mėnraščio „Nusidavimai Dievo karalystėje“). Klaipėdos lietuvininkų savaitraštis trimis mėnesiais aplenkė tais pačiais metais Karaliaučiuje pradėtą leisti savaitraštį „Keleivis iš Karaliaučiaus...“, redaguotą kunigo Frydricho Kuršaičio. Pirmasis pastarojo, iki 1880 m. ėjusio, savaitraščio numeris pasirodė 1849 m. liepos 4 d.

Išvykęs iš Klaipėdos, Rudolfas Endrius Cipelis nuo 1849 m. gruodžio 16 d. iki 1868 m. kunigavo Darkiemyje, čia 1861 m. buvo paauskštintas į superintendentus. Šalia dvasinės tarnystės Rudolfas Endrius Cipelis padėjo Karaliaučiaus universiteto profesoriams Georgui Heinrichui Ferdinandui Neselmanui (*Georg Heinrich Ferdinand Nesselmann*, 1811–1881) ir kun. Frydrichui Kuršaičiui (*Friedrich Kurschat*, 1806–1884) rengti lietuvių kalbos žodynus, talkino įsės kunigui Karoliui Leopoldui Frydrichui Neisui (*Karl Leopold Friedrich Neiss*, 1814–1873) sudarant liuteroniškų pamokslų rinkinį „Evangeliškos mišknygos“ (Tilžė, 1856).

Susirgęs gerklės liga, Rudolfas E. Cipelis 1868 m. pasitraukė iš dvasininko tarnybos ir apsigyveno Gropiškiuose (Klaipėdos aps.). Čia 1874 m. gruodžio 25 d. mirė jo žmona. Čia 1874 m. gruodžio 12 d. našlys Rudolfas Endrius Cipelis Kryžionuose (Pakalnės aps.) susituokė su Lapynų kunigo dukra Berta Fryderike Julija Jordanaite (*Bertha Friederike*

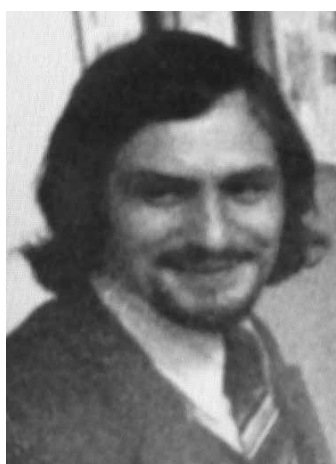
Senoji Priekulės evangelikų liuteronų bažnyčia, kurioje daugelį metų kunigavo Karlas Vilhelmas Augustas Cipelis, kunigo Rudolfo Endriaus Cipelio tėvas

Julie Jordan, 1827–1912) ir įsikūrė Priekulėje. Nuo 1877 m. buvo Priekulės paskolų draugijos kasininkas. Po kurio laiko, nusipirkęs ūkį, apsigyveno Drukiuose. Čia ir mirė 1894 m. vasario 19 d., sulaukęs aštuoniasdešimties. Buvo palaidotas kapinėse šalia Priekulės bažnyčios, giminės kapavietėje. 1944 m. spalį sovietų kariuomenei sunaikinus senąją Priekulės evangelikų liuteronų bažnyčią, o neilgai trukus po karo ją visiškai sulyginus su žeme, kapo neliko nė ženklo...

IN MEMORIAM

ALGIRDAS ANTANAS KAMINSKAS

1945 03 28 – 2019 03 07

Lietuva neteko žymaus sportininko, trenerio, dėstytojo istoriko. A. Kaminskas aukso medaliu baigė Kauno miesto 1-ąją mokyklą-internatą, studijavo Kauno politechnikos institute (dabar – KTU), vėliau studijas tęsė buvusiam Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute, kur įgijo istorijos ir fizinio lavinimo mokytojo specialybę. Dar studijų metu jis stropiai gilinosi į istorijos dalykų esmę, bet reikėsi ir kaip talentingas lengvaatletis. 1969 m. tapo Lietuvos studentų žaidynių prizinininku. Puikiai išlaikęs valstybinius egzaminus, 1971 m. įgijęs diplomą su pagyrimu, buvo paskirtas dirbti dėstytoju instituto Istorijos fakulteto Visuotinės istorijos katedroje, kur buvo labai vertinamas studentų ir bendradarbių.

Kartu A. Kaminskas dirbo krepšinio ko-

mandoje Vilniaus „Statyba“ fizinio rengimo treneriu, perteikdamas savo – šuolininko ir aukštį ir dešimtkovininko patirtį. Jis buvo ilgamečio „Statybos“ vyriausiojo trenerio Rimanto Endrijaičio dešinioji ranka. Ši komanda, pritaikiusi A. Kaminsko patirtį – sprintą ir šoklumą, net ir neturėdama komandoje aukštaūgių, įveikė tuometinės TSRS Maskvos CSKA krepšinio komandą, o 1979 m. tapo ir TSRS 46-ojo krepšinio čempionato bronzos medalio laimėtoja.

Nuoširdžiai užjaučiame velionio Algirdo Antano artimuosius, jo buvusius studentus ir dėstytojus, bendradarbius bei buvusius „Statybos“ krepšinininkus ir sirgalius, tikėdami, kad jo patirtis bus pritaikyta ugdati jaunąją kartą, o jo šviesi atmintis išliks visų jį pažinojusių atmintyje.

1979 metai. Vilniaus „Statybos“ krepšinio komanda, TSRS 46-ojo krepšinio čempionato bronzos medalio laimėtoja.

Sėdi (iš kairės): komandos administratorius Arūnas Jurkus, Vytautas Baločka, Algirdas Vaitkus, Valerijus Bazilevskis, treneris Algirdas Kaminskas, Donatas Pašakarnis, Vytenis Urba, komandos kapitonas Algimantas Pavilonis, komandos gydytojas Virginijus Vaičiulionis. Stovi: Edmundas Narmontas, Saulius Deimantavičius, Jonas Kazlauskas, komandos vyresnysis treneris, Lietuvos nusipelnęs treneris Rimantas, sporto treneris Kęstutis Grigaliūnas, Vytenis Andriūnas, Rimas Girskis, Vytautas Palionis.

MOKSLO RENGINIAI

Akademiko Juozo Matulio 120-osios gimimo metinės

2019 m. kovo 19 d. (antradienį) 15.00 val. Lietuvos mokslų akademijos mažojoje konferencijų salėje (Gedimino pr. 3, Vilnius) vyks renginys, skirtas Mokslų akademijos prezidento akademiko Juozo Matulio (1899–1993) 120-osioms gimimo metinėms. Įžangos žodį tars ir renginį ves Lietuvos mokslų akademijos prezidentas akad. Jūras Banys. Pranešimus skaitys:

- akademiko Juozo Matulio sūnus Algirdas Matulis „Prisiminimai apie Tėvą“;
- akad. Rimantas Ramanauskas „Akademiko Juozo Matulio elektrochemijos mokykla“;
- akad. Leonardas Kairiūkštis „Darbas kartu

Lietuvos mokslų akademijos prezidiume“. Koncertuos Vilniaus Balio Dvariono dešimtmetės muzikos mokyklos mokinys Kristupas Černeckis (saksofonas, mokytojas Albinas Guželis, koncertmeisterė Sonata Zubovienė), gitarų duetas Augustas Poškus ir Algirdas Leonardas Poškus (mokytojai Saulius S. Lipčius ir Vaida Benaitienė).

Rengėjai:
LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS MATEMATIKOS, FIZIKOS IR CHEMIJOS MOKSLŲ SKYRIUS
LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS SKYRIUS MOKSLININKŲ RŪMAI

PETRUI ČELIAUSKUI – TIK 90!

■ Atkelta iš 9 p.

išrinktas Pasaulinės esperantininkų sąjungos (Universala Esperanto-Asocio) garbės nariu. Yra vienas iš trijų visų laikų Lietuvos esperantininkų, įtrauktų į pasaulinę žymiausių esperantininkų enciklopediją.

Petro Čeliausko portretas nebūtų pilnas, jei nepaminėtume jo labai produktyvios veiklos gimtosios Švėkšnos labui. Susidomėjęs kraštotyra, jis 1969 m. įkūrė Švėkšnos muziejų ir vadovavo jam iki 1997 m.. Parašė ir išleido keletą knygų apie Švėkšną, tarp jų: poezijos antologiją „Švėkšnos lyra“ (2009), „Švėkšna atsiminimuose“ (2010) ir kapitalinį

veikalą – Švėkšnos enciklopediją – „Švėkšna: žmonės, kraštas, įvykiai“ (2012). Už kraštotyrynę veiklą 1995 m. apdovanotas Šilutės rajono „Sidabrinės nendrės“ premija. Lietuvos kraštotyros draugija 2000 m. jį išrinko garbės kraštotyryninku. 2012 m. tapo šalies konkurso „Lietuvos kaimo spindulys“ laureatu Kaimo knygnešio kategorijoje.

Ir šiandien Petras Čeliauskas yra žvalus, kūrybingas ir nenuilstamai dirba toliau. Ant jo darbo stalo eilinis kapitalinis darbas – Lietuvos esperantininkų sąjūdžio istorija su enciklopedija. Stiprios sveikatos ir naujų viršukalnių, Jubiliate! *Autorius yra Lietuvos esperantininkų sąjungos valdybos pirmininkas*

Vilniaus fenomenas – Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija, ligoninė ir poliklinika (1918–1941)

Regina Vaišvilienė

Paminklinės lentos „1918–1933 m. čia veikė Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija, poliklinika ir ligoninė. 1918–1926 m. čia dirbo dr. Jonas Basanavičius“ atidengimas 2018 m. lapkričio 3 d. ant namo Vilniaus g. 25 – tai priminimas visiems, kaip galima mylėti savo kraštą ir jam dirbti. Lenkiu galvą prieš „Vilniečių ainių“ klubo narius, įstengusius įveikti įvairius sunkumus įamžinant vietą, kurioje Lenkijos okupacijos laikotarpiu (1918–1939) Vilniuje veikė Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos ligoninė ir poliklinika. Draugijos veikla – tai pavyzdys, kiek daug Tėvynės ir jos žmonių labai gali nuveikti nedidelė grupelė ryžtingai nusiteikusių bendraminčių.

Šaltiniai

Apie Lietuvių sanitarinės pagalbos draugiją, ligoninę ir polikliniką yra rašę patys draugijos įkūrėjai – gydytojai dr. Danielius Alseika ir dr. Veronika Janulaitytė-Alseikienė savo prisiminimuose. Deja, nei vienas, nei kitas nepaminėjo jokių archyvinų dokumentų. Vėliau apie šios draugijos veiklą prisiminimais dalinosi ir jaunesnės kartos gydytojai prof. Povilas Čibiras, Pranas Norikūnas. Nors visi šie žmonės kūrė, vadavo ar dirbo ligoninėje ar poliklinikoje, jų prisiminimuose nerandame dokumentų, kurie patvirtintų šią prasmingą veiklą. Visi autoriai remiasi savo patirtais išgyvenimais,

Veronika ir Danielius Alseikos

o vėlesnieji – tais pačiais prisiminimais, tik kiekvienas įpindamas savo patirtis ir požiūrį. Draugijos įkūrimo 100-mečio proga norėjosi atrasti archyvinų dokumentų, kurie liudytų apie šios draugijos įkūrimą ir konkrečių asmenų indėlį. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje pavyko aptikti keletą originalių dokumentų ir šiek tiek informacijos to laiko Vilniaus spaudoje. Šis pasakojimas paremtas konkrečiais dokumentais, žiniomis iš to laikotarpio straipsnių spaudoje ir užfiksuotais kai kurių asmenų prisiminimais.

Kaip ir kodėl buvo įkurta Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija?

Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos įkūrimas glaudžiai susijęs su Lietuvos Tarybos veikla ir 1918 m. vasario 16 d. paskelbtu Aktu dėl Nepriklausomos Lietuvos valstybės atstatymo. 1914 m. Europoje prasidėjo karas. Carinės Rusijos okupuotą Lietuvą 1915 m. užima kaizerinės Vokietijos kariuomenė. Daugelis Lietuvos gyventojų buvo priversti

Minsko karo ligoninės personalas. Už ligonio iš kairės antras – dr. Danielius Alseika (apie 1916 m.)

pasitraukti į Rusijos gilumą. Nemažai lietuvių inteligentų buvo pašaukti į karo tarnybą Carinės Rusijos armijoje. 1917 m. spalio mėnesį Lenino vadovaujama bolševikų partija užima valdžią Petrograde. Prasideda chaosas kariuomenėje. Lietuvių ir kitų tautybių Carinės armijos karininkai bei kareiviai buriasi į įvairias organizacijas, formuoja savo būrius. Dauguma kareivių meta ginklus ir paslapčia grįžta į gimtus kraštus. 1918 m. vasario 16 d. Lietuvos paskelbimas nepriklausoma valstybe padidina grįžtančiųjų į Lietuvą srautą. Norintiems kirsti fronto liniją tenka susidurti su daugeliu sunkumų, vienas iš kurių – gauti būtinojo sanitarinio patikrinimo dėl siaučiančių ligų leidimą.

Kaip šios aplinkybės siejasi su Draugijos įkūrimu? Prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, gydytojai Danielius ir Veronika Alseikos buvo mobilizuoti karo tarnybai: V. Alseikienė 1915–1918 m. dirbo karo ligoninėje Minske, kurioje vėliau buvo paskirtas dirbti ir D. Alseika. Prasidėjus revoliuciniams įvykiams ir 1918 m. Minską užėmus vokiečiams, nespėta evakuoti buvusios carinės Rusijos karo ligoninės, kurioje dirbo abu gydytojai Alseikos. D. Alseika rašo: „1918 metų pradžioje su dr. V. Alseikiene, dr. Vladu Bagdonu, Piju Mičiuliu ir A. Krutuliu sukūrėme Minske dabar veikiančią Vilniuje Lietuvių sanitarinės pagalbos draugiją. Tos draugijos užuomazga buvo sanitarinė komisija, kuri buvo gavusi iš vokiečių okupacinės valdžios leidimą tirti sveikatą ir skiepyti raupus grįžtantiems pro Minską tėvynėn lietuviams tremtiniams ir pabėgėliams. Kadangi pro Minską grįžo kelios dešimtys tūkstančių žmonių, tai iš bent kiek pasiturinčių buvo imama po vieną rublį. Surinkti pinigai davė galimybę sanitarinei draugijai kelis mėnesius veltui gydyti lietuvių tremtinius ir įsteigti gerą ligoninę. Iš vokiečių sanitarinės valdžios labai pigiai buvo nupirktas prieš tai mano vedamos didelės karo ligoninės inventorių. Į sanitarinę draugiją buvo įsirašę nariais su viršum 20 inteligentų. Jokio partiškumo nežiūrėta. <...> Steigiamajame draugijos susirinkime dalyvavo ir laikinai viešėjęs tuo metu Minske įsirašęs draugijos nariu kun. Vl. Mironas. <...> 1918 m. liepos mėnesį draugijos valdyba su ligonine persikėlė Vilniun.“ (D. Alseika. Vilniaus krašto lietuvių gyvenimas 1919–1934 metais. Vilnius, 1935, p. 42.)

Šiam punktui atidaryti sunkiausia buvo gauti leidimą iš vokiečių valdžios. Padėjo atsitiktinumas. Veronika Alseikienė, gerai mokėjusi vokiečių kalbą, gydžiusi ir vokiečių štabo karininkus, sutiko savo studijų Berlyne 1906–1908 m. bendramokslį štabo karininką Vernerį Millerį, kuris padėjo išsiryti leidimą atidaryti grįžtančiųjų patikrinimo ir skiepimo punktą su teise išduoti leidimus grįžti į Lietuvą. „Pabėgėlių buvo tūkstančiai. Vokiečiai jokių sentimentų neturėjo, elgėsi su žmonėmis, kaip su gyvuliais: sugrūsdavo šimtais įvairiuose barakuose, o paskui traukiniais veždavo į karantino lagerius, kuriuose gyvenimo sąlygos buvo baisios. Pabėgėliams buvo didžiausias vargas. Grįžtantieji su tais leidimais nebuvo siunčiami į karantiną, važiuodavo laisvai, kur kam reikėjo. Tūkstančiai lietuvių (ir ne tik lietuvių) taip ištrūko iš šio pragaro ir atsidūrė Vilniuje.“ (A. Krutulys. Prisiminimai. VU RS F 160).

Įvairiuose prisiminimuose rašoma, kad Nukentėjusių nuo karo šalpos ligoninės inventorių buvo sukrautas į 12 (kitur rašoma, kad į 18) vagonų ir 1918 m. liepos mėnesį parvežtas į Vilnių. Vilniuje tebebuvo okupacinė vokiečių valdžia, mieste tvyrojo skurdas ir badas, prasidėjo choleros epidemija. 1991–1920 m. D. Alseika buvo paskirtas Vilniaus miesto ir apskrities gydytoju. Jis pasirašė privalomąjį įsakymą Nr. 1 „Kova

su kolera ir kitomis užkrečiamomis ligomis“, kuriame buvo išvardinta 10 punktų, ką turi vykdyti įvairios miesto tarnybos. Kaip sekėsi susidoroti su epidemija Vilniuje ir Vilniaus krašte, dr. D. Alseika aprašė straipsnyje, išspausdintame žurnale „Medicina“ (1921, Nr. 8, p. 284–286).

Draugijos ir ligoninės veikla Vilniuje

Pirmosios žinios apie Draugijos ir jos ligoninės veiklą Vilniuje aptinkamos spaudoje. Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos nariams pranešama, kad „Draugija jau yra Vokiečių okupacinės valdžios patvirtinta ir registruota. Draugijos įstatai nepoilsingai bus išspausdinti ir galės būti nariams išsiuntinėjami, todėl nariai prašomi pranešti savo adresus. Valdybos pirmininkas D-ras D. Alseika. Vilnius, Jogelonų g. N. 9 but. 3.“ (Darbo balsas. 1918, Nr. 38, p. 6). Pranešime minimų įstatų aptikti kol kas nepavyko. Nacionalinėje M. Mažvydo bibliotekoje yra saugomas „Vilniaus lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos statutas“ (Vilniaus vaivados patvirtintas 1930 m. rugpjūčio 31 d. Nr. V. 528/30).

Kitame laikraščio „Darbo balsas“ numeryje (1918 m. lapkričio 6, Nr. 43, p. 13–14) išspausdintame straipsnyje „Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos poliklinika ir ligoninė“ pateikiama gana išsami informacija apie draugiją, jos valdybos narius, tikslą bei veikiančios ligoninės personalą: „<...> Draugija yra jau seniai susidariusi, turi 36 narius, kurių dauguma yra gydytojai, provizoriai, dantų gydytojai, bet yra ir kitų profesijų inteligentų. Draugijos turtas yra lietuvių tremtinių sudėtos aukos, tiek pinigai, tiek ir kitokis turtas. Draugijos tikslas – labdarystė, gyventojų sveikatos kėlimas, teikiant jiems medicinos pagalbos, kiek galint prieinamomis sąlygomis, o neturtėliams – ir visai veltui. <...> Draugijos valdyba susideda iš šių asmenų: pirmininko d-ro D. Alseikos, narių d-ro V. Bagdono, d-ro V. Kairiūkščio, d-ro V. Janulaitytės-Alseikienės, d-ro J. Bagdonavičiaus, d-ro A. Vileišio, provizoriaus J. Dyšos ir p. P. Mičiulio.“

Iš tos paties straipsnio sužinome, kad „Draugijos ligoninė ir poliklinika atidarytos nuo spalio 15 d. Ligoninės būstinė – Vilniaus g. nr. 28 (dabar – Vilniaus g. 25, – R. V. pasta), įtaisytas su visais patogumais, – turi

■ Nukelta | 12 p.

Lietuvių sanitarinės pagalbos draugijos valdyba. Iš kairės: A. Narbutas, dr. J. Šlapelis, dr. V. Alseikienė, dr. J. Basanavičius, dr. D. Alseika, stovi A. Krutulys (apie 1922–1924 m.)

Ką atskleidžia Lietuvos archeologijos pionieriaus Tado Daugirdo dienoraštis?

Arminas Šileikis

Prieš beveik devyniolika metų Rasa Banytė-Rowell pirmą kartą pamatė išlikusį archeologo Tado Daugirdo (1852–1919) dviejų tomų dienoraštį. Trumpa pažintis laikui bėgant išvirto į nuodugnų ir nemažai laiko pareikalavusį tyrimą apie Lietuvos archeologijos pirmėivį. Ką dienoraštyje ir tarp jo eilučių pavyko išskaityti, archeologė R. Banytė-Rowell visuomenei pristatė Lietuvos nacionaliniame muziejuje.

Ariogalos bajorų šeimoje gimusį ir per gyvenimą įvairiose mokslo ir meno srity-

Tadas Daugirdas (1906 m.)

se pasižymėjusį T. Daugirdą tyrėja vadina „žmogumi orkestru“. Pradinį išsilavinimą gavęs namuose, toliau mokytis jis išvyko į Rygą, po to – į Vilnių. Čia 1869 m. įstojo į Vilniaus piešimo mokyklą. Jo draugais tapo dailininkai Eduardas ir Alfredas Riomeriai. Nenuostabu, kad apsuptas tokių asmenybių T. Daugirdas netrukus išvažiavo studijuoti menų į Sankt Peterburgą, vėliau – ir Miuncheną. Galiausiai 1877 m. atvyko į Varšuvą,

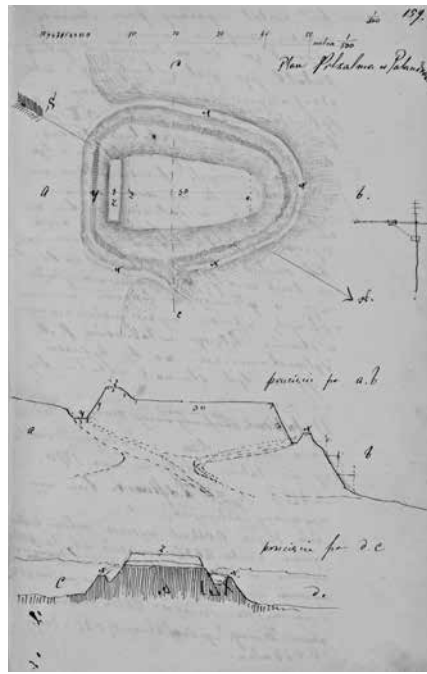
kurioje apsisėjo ilgesniam laikui ir atidarė savo studiją. Tarp menininkų T. Daugirdas žinomas kaip dailininkas, o štai archeologai Lietuvoje jį vadina archeologijos pionieriumi.

Teigiama, kad susidomėjimą archeologija ir protėvių krašto senove T. Daugirdui įkvėpė bičiuliai. Tai įvyko būtent tuo metu, kai menininkas gyveno Varšuvoje. Vis dėlto pirmuosius archeologinius tyrinėjimus jis atliko Žemaitijoje, gimtojoje žemėje, kasinėdamas kapynynus ir pilkapius. Puikiuose piešiniuose fiksavo piliakalnių planus ir pjūvius, tačiau juos vengė kasinėti Darbutų piliakalnyje susidūręs su sudėtingais sluoksniais.

Pirmą kartą T. Daugirdo rašytus du dienoraščio tomus archeologė Rasa Banytė-Rowell pamatė prieš devyniolika metų. Jie iki šiol saugomi Vilniaus universiteto bibliotekoje. Dienoraštis parašytas lenkų kalba. Pirmasis tomas aprėpia archeologinių tyrinėjimų laikotarpį nuo 1881 iki 1888 metų, o antrasis – nuo 1888 iki 1911 metų. Tyrėja sako, kad, perskaičius abu dienoraščio tomus, nesunku susidaryti įspūdį, koks buvo T. Daugirdo charakteris ir koks jis buvo archeologas.

„Kasinėdamas jis fiksuoja radinių pozicijas dar prieš išimant juos iš žemės, iš karto juos aprašo ir sistemina. Šie dienoraščiai – tai ne lauko užrašai, o švarraštis. T. Daugirdas taiko tam laikui pažangius tyrimų metodus, dirba kruopščiai ir pagarbiai elgiasi su tyrinėjama archeologine vieta. Dienoraštis taip pat atspindi įvairius jo socialinius ryšius, kurie buvo itin svarbūs kaupiant asmeninį archeologinį rinkinį, kurį iki 1907 metų sudarė beveik 2000 radinių. Skaitydama dienoraštį, supratau, kad T. Daugirdas buvo labai bendraujantis, kultūringas, mokėjo užmegzti ryšį su įvairių socialinių sluoksnių žmonėmis, neturėjo jo luomui būdingo snobizmo, buvo žingeidus ir reikalui esant užleisdavo vietą profesionalui“, – pasakoja archeologė R. Banytė-Rowell.

Tyrėjos teigimu, pirmąjį dienoraštį, kurį

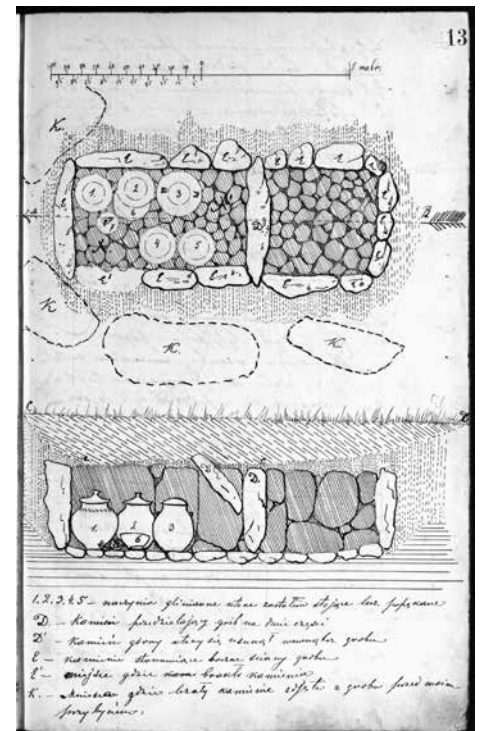
Palendrių piliakalnis. Iš T. Daugirdo dienoraščio

sudaro apie 300 puslapių, T. Daugirdas parašė remdamasis vadinamaisiais lauko užrašais; antrajame pristatomi archeologiniai žvalgymai, tarp jų ir dvi kelionės laivu: iš Alytaus į Kauną ir iš Jonavos į Kauną. Lietuvos istorijos instituto darbuotoja R. Banytė-Rowell tikina, kad archeologai darbiniais tikslais naudodavo ir tebenaudoja kruopštų ir tikslų T. Daugirdo dienoraštį, tačiau kaip vientisas kūrinys šis dienoraštis Lietuvoje dar nėra publikuotas.

Dienoraštyje atsispindi T. Daugirdo socialiniai ryšiai ir palankus požiūris į kai kuriuos asmenis, prisidėjusius prie draudžiamos spaudos platinimo, lietuvių tautinio atgimimo (pvz., bičiulis M. Davainis-Silvestraitis, Ūdrijos klebonas A. Grinevičius, Jablonskis ir kt.). 1905 metais T. Daugirdas dalyvauja Didžiajame Vilniaus Seime. Po dvejų metų jis apsigyveno Kaune ir netrukus tapo šio miesto muziejaus direktoriumi. Muzie-

juje eksponuoja savo archeologinių radinių kolekciją, rūpinasi muziejaus lankomumu ir investuoja savo pinigus jį garsindamas. Jam pavyksta pergyventi Pirmąjį pasaulinį karą, o Lietuvai paskelbus nepriklausomybę kartu su dailininku Antanu Žmuidzinavičiumi kuria trispalvę (priimamas jo pasiūlymas šalia raudonos ir žalios spalvos pridėti geltoną), pirmuosius lietuviškus pašto ženklus, tampa Valstybės archeologijos komisijos pirminku. 1919 metais, susirgęs džiova, miršta.

Archeologinių tyrimų metu vesti lauko užrašai, kuriais remdamasis T. Daugirdas parašė du dienoraščių tomus, iki šiol nėra rasti. Norėdama išsiaiškinti, kur jie galėtų būti, R. Banytė-Rowell jau peržiūrėjo kai kuriuos archyvus Lietuvoje ir tikisi, kad viltis juos rasti išsipildys. Autorius yra Lietuvos nacionalinio muziejaus Viešųjų ryšių specialistas

Tado Daugirdo pieštas Korczyn kapas Lenkijoje, kurį archeologas tyrinėjo 1888 m.

Vilniaus fenomenas – Lietuvių sanitarinės pagalbos draugija, ligoninė ir poliklinika (1918–1941)

■ Atkelta iš 11 p.

apie 30 kambarių. Prie ligoninės yra vaistinė, laboratorija, rentgeno kabinetas, operacinė, perrišamieji kambariai ir keletas gydytojų kabinetų, kur priimami apsilankantieji ligonys“.

Ten pat pateikiama informacija apie ligoninės personalą: „Pakviesti ir sutiko dirbuotis šie gydytojai: Medicinos d-ras

A. Hagentornas – chirurgas, buvęs Dorpat universiteto chirurgijos asistentas, Kauno miesto ir Raudonojo kryžiaus ligoninių buvusių vyresnysai gydytojas; Medicinos d-ras P. Ratomskis, moterų ligų specialistas, buvęs Maskvos universiteto ginekologijos asistentas, 24 metus praktikavęs Vilniuje ir Riazanėje, med. d-rė V. Janulaitytė-Alseikienė, akių ligų specialistė, baigusi mokslus ir specializavusis Berlyno universitete, 10 metų

praktikavusi Ukmergėje, Vilniuje ir Minske; d-ras V. Kairiūkštis, vidurinių ligų specialistas, buvęs Krokuvos universiteto asistentas, dabartinis Kazanės universiteto daktaras; d-ras D. Alseika, ausų, gerklės, nosies ligų specialistas, Krokuvos, Vienos ir Maskvos universitetų klinikose specializavęs, karo metu buvęs Minsko chirurgijos ir ausų ligų ligoninės vyresnysis gydytojas; dantų gydytoja J. Biliūnienė, baigusi aukštuosius kursus

Paryžiuje, daug metų praktikavusi Zakopane ir Vilniuje. Be to dar pakviesti dirbuotis d-ras J. Augevičius (vaikų ligų specialistas), d-ras J. Bagdonavičius (vidurinių ligų specialistas), d-ras V. Nagevičius (venerinių ligų specialistas), konsultantais, patarėjais pakviesti yra ir visi kiti gyvenantieji Vilniuje lietuviai gydytojai.“ (Darbo balsas, 1918 m. lapkričio 6 d., Nr. 43, p. 13–14). *Tęsinys – kitame numeryje*

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2019 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alyvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vyngintas Gontis, Vilma Gudelytė-Abarienė, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Valė Macijauskienė, Milena Medineckienė, Andrius Pukšas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė.
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.